

A. Luclynd

Ypsilanti 1898

Ypsilanti 1909

891.99

Q-29

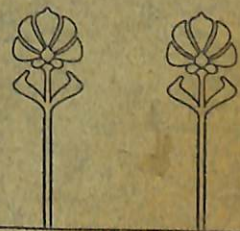
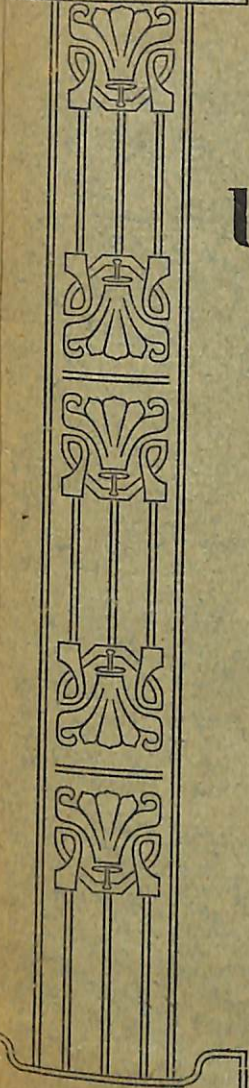
19 NOV 2

Ա. ՋԱՆԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԻ ԵՐԳԸ

ПѢСНЯ ЖИЗНИ
А. Джанянь

ԳԻՆԸ 20 ԿՈՊ.

БАКУ, ТИП. „ТРУДЪ“.

ԲԱԳՈՒ
Տպարան «ՏՐՈՒԳ»
1909

891.99
Զ-29

W 905

8105 50 05

891.99
2-29

us

Ա. ԶԱՆԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԻ ԵՐԳԸ

3561

ПѢСНЯ ЖИЗНИ
А. Джанянь

Баку, тип. „ТРУДЪ“
1909

Բազու, տպարան „ՏՐՈՒԳ“
1909

23 .07. 2013

51718

ԱՐՁԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ու անյայտ նամիաներէն օրօրուելով ու յոգնած՝
գալիս է երկարօրէն դեպի Ասուածային խիղճը, որը
գոյութիւն ունենալուց դադարել է, եւ ցուրտ ձմեռն է
յիմա սիրում:

Ու այդ սառը մարմարիօնից արելու իրաւունք է
պահանջում, ա՛ն խեղճե՛ր. սիեգերական վշտի մեջ ձեր
արցունքը տեղ չունի, եւ դուք մեռե՛ք, որովհետեւ այդ-
պէս է ուզում նակասագիրներ սնորհնողը ուժեղի բռունց-
քին մեզ...

Կ Ե Ա Ն Բ Ի Ե Ր Գ Ը

Դուրսը ցուրտ էր...

Քամին կասաղաքար մոնչում էր, եւ ձիւնի բուլեքը
քափում էին անընդհատ. խառն էին յիշողութիւններս,
լուսամուտից ակնապիւ ճայում էի՝ ու մտածում, հետա-
քոյի ոչինչ չկար, մերկ փողոցն էր իր յարձուն սալայա-
սակով անդրադառնում ուղեղիս շուրջը, միտքս փարսցել
էր: Չարմանքն ու ապշութիւնը կաշկանդել էին ինձ,
կեանքի նանապարհը դասարկ էր այսօր—ինչո՞ւ.
փոքորիկը սովորական էր բւում ինձ, երկինքը միապա-
ղաղ քափում էր այն՝ ինչ որ գուցէ ամենայն տարի, օրը
երեկոյացած չէր, ուրեմն էլ ի՞նչ էր պատճառը փողոց-
ների դասարկութան—մտածում էի ես, մանաւանդ այն
փողոցը, որի աջ կողմին զտնուում էր եւ իմ տունը. նա
այն նանապարհներից էր՝ որտեղ կեանքը ետում էր ընդ-
միջ ձմեռ, քեւ ամառ: Եւ նա այսօր դասարկ էր, բա-
ցակայում էր սիեգերի զարդը, դիակի նման մեռած՝ եւ
սառած ժամանակն էր բազաւում այնտեղ, միայն ֆա-
մին խօլ արհաւիրով անվերջ ձեռնում էր լուսամուտիս
փեղկը «վա՛ւ... վա՛ւ...»:

Առաջս գիրք կար, մի կողմ հրեցի, մտահոգութիւնից
զուրիս արեւիս մեջ առայ, եւ մտածում էի—որ երբեւ
ինձ սպանեն՝ իսօ փոքրոցի չեն անւանի... Սեւ էին մըս-
էրբս, գերեզմանի նման ասես մի ֆար կախել էին սըր-

սիցս, պասսախանի չէի սպասում ու անվերջ խորհում էի—քե հենց նանապարհի գեղեցկութան համար էլ է, մարդը պիտի ապրի...

Հարցր ի նպաստ ինձ չը լուծեց, ուղեղս հրաժարում էր կասարել այն, ինչ որ բելադում էր իմ սիրտը, եւ երեւակայութեան ուժից՝ սահագաւ գլուխս ու պայթելու մօտ էր. կամացուկ լուսամուտի փեղկերը բացի, նակասիս ջուր տուի, ու երբ կոացայ դեպի փողոց, քախծոս երգ էր որ լսեցի, այնտեղ մեկը մեն-մենակ աղմկում էր մեռած կեանքը... Ծանօթ էր, եւ առանց երկար ու բարակ մտածելու՝ պասանմամբ զգացի խօսալու կարեւորութիւն ու՝

—Օ՛ղիլ,—ասացի—եղ ի՞նչ էս երգում:

—Կեանքի երգը, ասաց նա:

Խենթ է մտածեցի, բայց երեւի նա կարդաց իմ ներքինը, այցելուն հոգեբանի տիպ ունեւ ու շեշտաց.

—Չը կարծես...

Հեռուում երեւաց իսկական ցնցոսիների շարքը, առաջից մի տարիքաւոր կին՝ երեխան գրկում բռնած:

—Տեսնո՞ւմ էս, հարցրեց Օղիլը:

—Ո՞վ է

—Շեպօ՞ն, իմ մայրը, երեւի բու էլ հայրը...

Տարօրինակ ոչինչ չկար, Օղիլը սովորութիւն ունեւ ամեն մի բանի մէջ իր սեփականը տեսնել, խումբը մօտեցաւ:

—Մարդը լրագրավանաւ էր—շարունակեց նա—ասում են, որ գաղտնի քերքեր էր ծախում առանց ցենզօրից բոլլատրած, եւ մի օր էլ բռնեցին՝ ու... եւ նա սկսեց երգել.

Եւ արա՛ր աշխարհ մեր սրտի նման,

Դա՛ւ ու ցաւերի երկունքով բռնւած

Տնե՛ում է անվե՛րջ...

Կնոջ աչեւում նկատեցի երկու խոտոր կաթիլներ, հետաքրքրութիւնս զագարնակէտին հասաւ, կեսիցս աւելի դուրս ձգեցի լուսամուտից, եւ՝

—Պարզ խօսիր Օ՛ղիլ, բռնեցին ու ի՞նչ դառաւ:

—Բռնեցին ու... Կարծես դեռ պարզ չի Շե՛պօ, մնացածն էլ ասեմ որ հասկանայ. կիրը գլխով բացասական նշան արաւ, ըստ երեւոյթին նրան դուր չեկաւ մեր խօսակցութիւնը, միայն Օղիլը շարունակեց.

—Դու միայն ա՛յն ասա, ախպեր, էս կեանքը երգելու իրաւունք ունի՞մ, քե՞ չե...

Ուտես բօբուեցի, նա շարունակեց.

—Նա ամեն բոպէ անդրադառնում է իմ մէջ որոշիպետով, ամեն վայրկեան էս նրա զոհն եմ՝ որ եւ յուսահատութեան է հասցնում ինձ, չնանաչելով իմ իշխանութիւնը կեանքիս վրայ, այժմ ասա՛, իրաւունք էլ չունի՞մ այդ իրագեկ կեանքը երգելու...

—Անպայման: Ու նա երգեց,

Եւ ուր խոնջացա՛ծ...

Մաշոյ մտքի հետ հանգի՛ստ է առնում,

Գեղջուկը ինքնին՝ պարփակում իւր մէջ,

Ու անվե՛րջ խորհում...

Եւ ծո՛վ վզերի

Անհաս տենչերի

Ծալեւո՛ւմ քաղա՛ծ

Այդ կեանքն էմ երգում...

Ուղեղս սառստաց, ցուրտ ազդեց վրաս, մի քանի կոպէկ գցեցի ցած՝ եւ լուսամուտը կողպել սկսեցի...

Օղիլը հասկացաւ, գլխից մի արժին բարձրացրեց մաշոյն մեխանիչեսկին իբր բարեւի նշան՝ ու հեռացաւ

Կեանքը շարունակում էր...

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

(Լեզբեդա)

Աստուծոյ ու լների մէջ ոսկե քելերից օրօրոց շինած, ամենայն օր երեկոյեան օրօրում եր Մարութեան:

Նրա մի ծայրը կապած եր աստուծոյ հետ, իսկ միւրը յանձնած գեղանի յաւերժահարսերի ձեռքը:

Ոմանք ասում էին այդ նրա զմուխտայ հիւսերն են, իսկ միւսներն էլ թէ վաղ արշալուսին բնած թաւանման խոտեր:

Նրա գեղիցիկ կուրծքը բոլորի համար էլ բարախում եր, եւ ջրային փրփուրից կերտած մերկութիւնը, ծածկում ծրփծրփուն մազերով:

Եւ երբ նա նօնում եր, ամբողջը մի շունչ դառած նայում եր Աստուծանման գեղեցկութեան:

Ու նա երկնի եւ երկրի արանում փափուկ բարձերի վրայ օրօրում եր, եւ նրա սփռում մազերի կոյսը հոլերի առաջ ծածանում եր ու լալիս:

Փերին լուսնանման տեղ ուներ եւ անարատ բարութեամբ ցողած եր նրա դեմքը. բայց երբ աստուծոյ ննջում էին, նա սկսում եր իր բափը ամենեւին չը մտածելով որ խանգարում է նրանց:

Եւ նա հմայած իր սեփական գեղեցկութեամբ, սկսում եր մի չը լուած մեղեդի որ աւելի շուտ աղօթքի եր նման:

Ու սիեզերքը ամբողջ լուծ եր, եւ ոգիները ծնադիր լուծ Աստուծոյնու երգը

Աստուծոյ այդ դեմքում սկսում էին բարբել, եւ նրանցից երիդասարդները խոկալ սիրոյ մասին:

Նրանց ամբողջ նպատակը նօնող գեղեցկութեանն էր, որին եւ սիրելը առաջացնում եր միւսի կորուստը:

Ու սիրային արկածով բռնած նրանք բաւականաւորում էին այն բանով, որ հսկում են սիրած կեանքի վրայ:

Լնի խաղաղութիւնը յանախ խանգարում եր նրանով, որ յաւերժահարսերից երիդասարդները փորձում էին բարձրանալ դեպի օրօրոցը:

Ու այդ դեմքում աստուծոյ գեղեցիկ բարկանում էին, եւ անկեղծ սկսում երկնի ու երկրի կոխը:

Բայց մի անգամ յաւերժահարսերը բնած էին, եւ նրանց թաց անկողնում սիրում եր սարսափելի մուսլը:

Օրօրոցի պահպանութիւնը յանձնած եր ամենակրտսերին, որը եւ անփութութեամբ բողբէլ եր թելի ծայրը:

Վտանգ զգալով աստուծոյ սկսել էին անհանգստանալ, եւ նրանցից պատահիները սիրախօսում էին բնի մէջ:

Ու ձկները ներքեւ սկսել էին իրենց պարը, իսկ յաւերժահարսերը շփոթած աղմուկով կապոյտ լինը:

Եւ օրօրոցը թեւեց, ու Փերին թիկնաւեւ արձակ վարսերով, իջաւ ուղիղ երկրի վրայ:

Աստուծոյ այլեւս չը կարողացան համբերել, եւ խռոված երեխայի նման այն օրից ահա թափում են երկնից:

Իսկ Փերին օրօրոցում եղածից դժգոհ, երկրի վրայ կիսամերկ հնչեցնում է ազատ երգը:

Աստուծոյ այդ դեմքում շունչ էր, յաւերժահարսերը շփոթում, իսկ մարդիկ հիացած լուծ հրաշալի երգը:

— Ասում են բանաստեղծութեանն է այդ...

Երբ երեկոյեան մեզք ցրում է, ու անտար պարզում իւր տեսիլով, ես վեր եմ կենում, եւ զգոյ՞ց նայում դեպի երկինքը, թէ ե՞րբ կը փայլի իմ փոքրիկ աստղը շողալով:

Արծաթահեղ այն ակիւն ընկնում եմ բերանփախալ, եւ աչքս զգում ջրի նդփոցին, թէ ե՞րբ կընկնի նրա շողքը նագելով:

Ու երբ մութը պատում է, եւ աչքես հրածարում նրան պոստելուց, ես վեր եմ կենում, եւ անցուդարձով վերադառնում այն պատկերը իմ մտում, այս դեպքում դա՛րձեալ նրան յիշելով:

Իսկ երբ լոյսը հասում է, եւ ծառը արտաւում ինձ վրայ, ես ակամայ յիշում եմ, թէ չըլինի՞ սեւ ֆողի հետ նա գալիս է դեպի ինձ:

Ու այդ դիրքում անհոգ բոչնի նման նիրհում եմ, մինչեւ փարախներից լսում է հորքերի առաւոտայ բառաչը, ու ես արտուսների հետ իմ վիշտը բախմազին լալիս եմ, թէ ինչո՞ւ լոյսը պիտի խլի իմ անուրջները նագելով...

Ամեն օր մի սարսափ է բերում իր հետ, իսկ ամեն ժամանակ իր եղանակը ունի, եւ բացւող վարդենիների մէջ միայն ես եմ իմ գլուխը սզում, որ գալ օրերին չի կարողանում իր կեանքը հասցնել:

Փոքորկից պոկած ծառի նման հարւածների դեմ օրօրում եմ, որքան եւ դա լինի թեթեւ, բայց չեմ ընկնում. ու այդ ահաւոր սանջանփի հետ վայրկեանների սարսափով բռնած, ե՛ւ հեծծում եմ, եւ լալիս, բայց հիւրերը գալիս են, եւ ոչինչ չի խնայում ինձ...

Սովորական կեանքի մէջ ամեն եղանակ իր գարունը ունի, եւ ժամերը յախտեանկանութիւն են բւում ինձ, որոնց մէջ իմ վարդն եմ փնտում ես, բայց ամեն օր իր սարսափն է բերում, եւ այդ հարւածների տակ ես ե՛ւ կորանում եմ, եւ լալիս:

Կեանքի այդ յիմար կրկեսում, ուր փուշն ու տասաքը կողմ-կողմի բռնում են, եւ մասաղ դեմքերի յոյսի խուրձերն են կախում նիք-նիք, իմ սիրտը մի զարմանալի առեղծուած է, որ ոչինչ սպասելիք չունի իր մէջ:

Տարագրեալ ոտիւներ ենք ես ու կեանքը, եւ իրձը մի սարսափելի ցաւ ու կրակ, որ եփում է իմ մէջ. ու յոյգերի անեացումը ինձ չի սարսեցնում երբ հարւածների ծանրութիւնն է ինձ դեմ:

Ու նրքերքում եմ նեննդուկների պէս, քամիները
ըմբոս սոսափիւնով գալիս են, եւ կեանքիս արեւը մա-
րում է ծառի վրայ, պաշտպանելու ոյժ չը կայ, հար-
ւածները անընդհատ տեղում են, եւ ես յոգնած ձիու
նման կեում եմ իմ գլուխը:

Բայց ամենայն օր մի սառսափ է բերում, եւ իղձը
մի անձանելի կրակ է...

Ս Է Ր

Տիեզերքը իմ սերը չի կարողանում պարսկել, իսկ
կեանքիս արեւը չի ընդունում նրան իր մէջ, ու այդ
դրութեամբ ծովն ու երկինքը երազելով՝ ես աստղերի հետ
մղկըսում եմ, ու լալիս:

Ահաւոր վշտակցութեամբ ինքս իմ մէջ սանջում
եմ, եւ ցաւելով նկատում նրա կուրծքը իմքիս հետ այր-
ւելիս, ու այդ անեղ դրութեամբ յոյսերի անեացումը
բռնած, սերերի գերեզմանն եմ փորում ես, բայց ժամա-
նակը անցնում է, եւ ոչինչ չի խնայում ինձ:

Յաւի այն մտայլ ծաղկոցում, ուր վարդն ու փուշը
միեւնոյն հողում անում են, եւ վիշտը կեանքի գոյու-
քիւնը հեզնում ինձ, սառապանքը մի անասելի խրամաս
է, որ ամեն ինչ քաղում է իր մէջ:

Սոսկալի հակադրութիւն կայ կեանքի մէջ, եւ ձմեռը
իւր յարատեւ գարունն է ունենում միտք, բայց սանջանքը
արտերի վարդերն է հնձում, եւ այդպիսով խուզած քփերը
բողնում որ բողբոջի, որոնք նորից կեանք վայելելու
խենթութիւնը ունին:

Թախիծի կենտրոնեամբ բռնած հոգիները իմ արտի
հետ միասին հարում են, եւ խոհերի գաղտնիքով բեռ-
նաւորած՝ դեպի հեռու անձանօրը գնում միտք, բայց
արտերը իրար մօտիկ լալիս են, եւ հարւածները ոչինչ չեն
խնայում նրանց:

Գեղեցիկ գուգադիպութեամբ ծովն ու երկինքը ժրպսելով, արցունքի շիբեր են ցողում ճիւղ-ճիւղ, եւ թիթեռների հետ ծիլ ու ծաղկունք զարթնելով՝ գուրգուրող արեւը ողջունում իսկ, բայց այլուղ արեւի ներսը գիշեր է, եւ լոյսը երբեք չի մօտենում նրանց:

Արեւի հաւասարութիւն կայ, որեղ սերը նոսան պէս բացւում է, եւ կտուց կտցի խոհերի վսեմութիւնը պատմում մեզ, այդ զարմանալի հասակում արբունքը անհանելի կրակ է, եւ կրծքերի պատկերն է ընկնում միտք:

Բայց ժիւղերը իմ սերը չի՝ կարողանում պարսկել, եւ կեանքը մի անանցանելի խրամաս է...

Վ Ի Շ Տ

Մի սարսափելի դասարկութիւն կայ, որը թոյլերին վախ է ազդում միտք, եւ որը մեր բերանով ժիւղերէ է կոչւում, այդ զարմանալի կրկեսում արցունքը ծով է, եւ ցաւը չենք կարողանում սանձահարել:

Խենթի անհոգութեամբ կուրծքը բացած գալիս է, եւ օտօրուղ սւեւերներին առնում իր ճանկի մեջ, եւ երբ ազատելու համար նշում էս, նա աւելի է սղմում կոկորդիլ:

Անհոգ անձկութեամբ իրերի դուրսիւնը բննելով, կեանքերի գաղտնիքն է լալիս, եւ սփոփելու համար բողնում որ բողբոջի, որոնք նրա գալիք հարւածին են սպասում միայն:

Ահաւոր անապատ է այդ սարածութիւնը, եւ կեանքը մի անհանելի ցաւ ու կրակ որ մեռնում է մեր մեջ, ու հոգիների երամը մեզ չի կանգնեցնում երբ անհասցան երկիւղն է մեր դէմ:

Ու գնում ենք ցաւի հետ, մանուկները ոտքորթիկ ընկնում են, եւ թոյլերը չեն հասնում մեզ, այդ զարմանալի անապատում վիշտը մի անասելի խրամ է, եւ փրկութեան փարոսն է փառում միտք:

Սոսկալի այլազանութիւն է այդ կեանքը, եւ վախը մի անհանելի ցաւ ու կրակ որ գործում է մեր մեջ, այդ

անեղ կրկեսում Ասուածը անաւոր փրկիչ է, եւ բոյլերի դիմներն է ուղղում իրան:

Ու քրչփրչում են սասրակների պես, աղօթքը ինքն իրան բափում է եւ յոյսի դոնակը փնտում միտս, այդպիսի դեպքերում ապրելը անհանելի պատիժ է, եւ գոյութեան արժանիքն է ընկնում իսկ:

Բայց ինչպե՞ս հոգիները չի կարողանում կեռակրել, եւ կեանքը մի յիմար կասակ է...

Հ Ա Ռ Ա Չ

1922

Մի վարդ ունեի, որ ծամանակի ընթացքում խամրեց, եւ որի բերքիկները զարդարեցին ինչպե՞ս, այդ սիրուն ծաղկոցում միտքս համաձայն է, եւ սերքս չի կարողանում բառել:

Գի՛նու կաթիլների նման արցունքը ինքն իրեն հոսում է, եւ անհանգիստ բուշունի նման փոփոխում իր տեղը, բայց վարդըս վաղուանից խամրել է, եւ բերքիկները զրգերն են զարդարում իսկ:

Սիրագեղ կրծքերի մեջ ցաւըս իր հետքը ունի միտս, եւ անցեալ օր երբ մեկի աչքերը տեսայ, վարդի իմ բերքիկը նկատեցի ես, բայց արցունքը այդ դեփում կուզնաց, եւ հառաչներս զարդարեցին ինչպե՞ս:

Խամրած ու նուրբ օրքեր կայ, որոնք սանջանքի դրոշմն են կրում իրենց մեջ, եւ որոնց այտերին արցունքս են չորացել միտս, այդ անձեռն երեխայի աչքերը չը կոխկրեմ, որովհետեւ իմ սերք ունեն իրենց հետ:

Սարսափելի ասելուքիսն ունի այդ բուփը, եւ ծաղկանոցի այն անկիւնը որտեղ կայ, այժմ այլեւս չեմ նայում վրան որովհետեւ չոփերն են հալածում ինձ...

Գեղեցիկ նազեր ունեւ իմ մարդը, եւ սարերի եղնիկն եր որսում միտս, բայց երբ այտերի հետ եւ այն կուլը տեսնամ, չը մոտենամ համբուրելու, որովհետեւ մեղրի հետ եւ խայրոց ունի իր հետ:

Եւ երբ մի հին գիրք բերքեք, ու նրա մեջ վարդի իմ խամրած բերքը գտնեք, գգուեցե՛ք նրան սիրագեղ այդ հալածւածը իմ սէրս է ձերինի հետ:

Փարթամ ու սիրուն տես ունեք ինչպէս գարունը, եւ նազէ նազ եր սահում լուսնի պէս, եւ ով կասի պահանջկոտ եր, սուտ է, չը հաւատաք:

Ու լալիս է սերս անձրեւոտ տեղերի պէս, նըղները իրենք իրենց շարժում են, եւ ծառը օրօրում է ինձ հետ, այդ գարմանալի բոպէին արցունքս քափում է, եւ գետը չի յորդանում իսկ:

Ահաւոր զանազանութիւն կայ ցաւերի մեջ, եւ այն արտերը որոնք ինձ կը հասկանան, բող չը վհասին արտաւելուց—ձաղիկների խամրածն է սիրուն:

Ու գոռում է տեղերէր, փոքորիկը ինքն իրեն հայրում, եւ սիրուս արեւը հանգցնում իր արի մեջ, այդ սարսափելի ժամին արցունքս ծով է, եւ մասաղ կեանքների արտերն եմ լալիս միտ:

Բայց վարդըս ժամանակի ընթացում խամրել է, եւ հառաչներս զարդարում են տեղերէր...

Ա Շ Ո Ւ Ն

Երբ ծառը մերկացաւ, քամիները ամբողջ հաւաքեցին կասարելու նրա քաղումը:

Լեռների գլխից բուք ու բորանով ցած իջան, եւ սարսափելի որոտումով սկսեցին փոփոքել յասակը:

Նրանց հարւածներից փոքրիկ փոս գոյացաւ, եւ սիրուն տղան խաղով ընկած, անսպասելի կերպով ընկաւ նրա մեջ:

Եւ տղան հարցրեց

— Այդ ի՞նչ էք շինում

Եւ քամիները պատասխանեցին

— Փորում ենք

Եւ ծառը սկսեց օրօրել, ու նդների հետ միասին ծիծաղել էրի տակ:

Այն ժամանակ ննդուկները խմբովին մօտեցան, եւ չարաննի անհանգստութամբ հարցրին

— Այդ ո՞ւմ էք քաղում

Եւ քամիները պատասխանեցին

— Ծառի՛ն

Եւ նրանք ուռած կրծքով սլացան փոսի մեջ, ու հողը քրչփչորելուց լեռոյ նստեցին հիւղի վրայ:

Եւ մօտեցաւ փոքրիկ աղջիկների խումբը կրծքի հետ, եւ ուսերից շուրք խաղալով քափեցին փոսի մեջ

Եւ քամիները հարցրին

—Այդ ի՞նչ էք անում

եւ աղջիկները պատասխանեցին

—Զրոււմ ենք

Ու աւելի բարկացած նրանք քափահարեցին նոյնները,

եւ ծառը ծիծաղեց բարակ խճոցով

եւ մեղուն մօտեցաւ ու սրգգալով ասաց

—Այդ ի՞նչ էք շինում

եւ քամիները բարկացած ասացին

—Անպէտքութիւնը բաղում ենք

եւ մեղուն ժպտաց, ու ուրախ ուսուսելով պատաս-
խանեց

—Մտիկ արեք չը սխալուեք, ծառը կոկոնել է...

Գ Ի Շ Ե Ր

Երբ բոլորը քնում են, եւ գիշերը իր քեւերը ստեղծում մեզ վրայ, եւ հանդարտ զարթնում եմ, եւ արտերի գաղտնիքը պատմում ձեզ:

Արցունքի հետ իմ ցաւը մեղմօրէն լալիս եմ, եւ կեանքի հեզմանքը առաջացնում դեպի ինձ.

Մտիկ ուրախանի պէս իրերի դրուքիւնը քննելով, իդանքի անեացումն եմ լալիս, եւ յայտերի սարսափը մեկնում ձեզ.

Յոգնած ու պաղ արտով սանջանքի վեհութիւնն եմ դիտում, եւ ափսոսալով բողբոջում որ հարւածի, որոնք խաւարի քեւի սակ մի կտոր կեանք փրկելու խեղճութիւնը ունին.

Եւ այդ բոլորից յետոյ լուսած՝ նրանց օրը իմինիս հետ լալիս եմ, ու անձրեւի հրքնքրոցի միջից դիտում, որ գիշերը սրեւէ դաւ չը նիւքի նրանց դեմ...

Թ Ա Ն Ի Մ

Մասաղ արեերի սօսափիւնը չի լսում նա, եւ ոչ համբուրի ջերմութիւնն է խլում հոգու քրքիռը նրա.

Հայեացքը քեքեւ սեւեռած նա նայում է հեռացող արեւին, եւ մտի մեջ խոկում ցաւի մեծութիւնը միայն:

Լուսնի շողերը չեն ազգում վրան, եւ ոչ արեւի նանանչն է խլում հոգու քարմութիւնը նրա.

Մենակ ծաղիկի պէս չոքած՝ նա լալիս է իրերի գաղտնիքը, եւ սահող աստղի պէս խոկում սիրոյ քախիծը յիմայ:

Գարնան զուֆերի շեղութիւնը չի տեսնում նա, եւ ոչ գեփիւռի մրմունջն է վանում հոգու խաւարը նրա.

Օրօրուոյ լուսնի պէս նա ամենը զգում է, եւ անարցունք վեցի հետ տապալում իրա մեջ

— Դա կեանքի միտքն է...

Ս Ա Ր Ս Ա Փ

Շնչում եմ, ծիծաղում, ու լալիս...

Եւ այդ բոլորի տեղ սիրքս անագին սարսափ է կրում, սանջում եմ.

Կասակել էլ գիտեմ, կեանքը մեկ մեկ քեքեւ է քում ինձ դորա համար, բայց այդ բոլորի վերջը՝ խինդն է, արցունքն ու լացը.

Եւ երբ ես լալիս եմ, իրեզները քառ է կտում չը լսելու համար, ծաղիկները համբուրում, եւ կեանքը ոչինչ չը կորցնել ձեւացնում իրան:

Բայց ստում է խեղի պէս, նա իմ մեջ իր մասնիկը ունի, եւ դժգոհ է...

Խեղի նման եմ լալիս, մեղմ ու հանգիստ. երջալ չը գիտեմ, բայց երբ հեկեկում եմ, տեսնում եմ որ մարդկանց խանգարում եմ, ու լսում եմ.

Եւ արցունքները գետի նման խեղդում են ու կուլ գնում, այդ լաւ է, որովհետեւ այդպիսով ես ինձանից բացի ուրիշին չեմ վնասում.

Սարսափի եռութիւնն ունիմ, եւ սանջում եմ...

Շնչում եմ, այդ գիտեմ, լալիս էլ եմ, բայց չեմ հանգստանում. եւ երբ մեղմիկ գոհարի պէս իմ արցունքները քափում են, ես տեսնում եմ քե ինչպէս բզեզները ընկնում են նրա մեջ խեղդւելու համար. յոգնած են, եւ մեռնել են ուզում.

Ու ներքին սարսափից բռնւած, ես հառաչում եմ եղբայր, օ՛ օ՛...

Դժոխիկի ծովն է, եւ լեռները իրանց մով փեռով խանձուում են իմ ցաւից.

Ու ծիծաղում եմ ինձ, գլուխս բարձր բռնում, ու լալիս. լեռ ու ձոր ձայնակցում են ինձ, բայց մարդիկ չեն ուզում այդ լսել, նրանք սովոր են իմ արցունքի մէջ իրանց ծիծաղը տեսնել, եւ նախանձում են, այդպէս է...

Եւ սարսափի անեպցման մէջ, ես ինձ մի լաւ ծաղրում եմ, գլուխս ծացկում, եւ տառապած ու յոգնած կուչ գալիս.

Այդ դէպքում բոլորը ժպտում են, որովհետեւ խեղճ են համարում ինձ

Եւ երբ գիշերը գալիս է, ես բոլորից անջատւած աշխարհի մի անկիւնում շնչում եմ, ծիծաղում, ու լալիս...

Հեկեկանքս մեկ մեկ քոչում է, բայց ոչ ոքի չի խանգարում, որովհետեւ ծաղիկներն են ընդունում նրան.

Ու այդ մենակ գիշերներին սարսափի եռփամբ բռնւած, ես անհետ ցողում եմ իմ արցունքները:

Շնչում եմ, այդ գիտեմ, լալիս ել եմ, բայց չեմ հանգստանում. եւ երբ ինձ նմանի սիրտը տեսնում եմ, ես ինձ ու ինձ կուչ եմ գալիս որ չը լինի նրա արցունքի մէջ խեղդւեմ

Սարսափ կայ, եւ բազմում եմ...

Ս Ի Ի Ք

Նրանք էլ մտաւում են, եւ երբ սկսում են շաղդնել, կարծում եւ արցունք է հեղում դառնով:

Դոհարի նմանութիւն ունին, նուրբ, ու փոքրիկ. եւ երբ սկսում են բափուել, ակամայ ցաւ եւ զգում քո մէջ.

Լեռների կրճից գոյացած վնիս կաթիլներ են, եւ արցունքի են նմանում երբ նրանք հոսում են.

Թափանցիկ ամպի հետ նախ ընկերանում են, եւ յետոյ պատում լեռն ու ձորերը

Ու փափկում է երկիրը, երբ զգում է այդ նուրբ աղջկայ ներկայութիւնը:

Ամաշկոտ հարսի նման նախ արշալուսին է բացւում, այն էլ սարերի վրայ. եւ երբ մոտենում ես, զգում ես որ փախչելու փորձ է անում քեզից.

Շղարճի կտորներ ունի հագին, եւ ոչինչ չի երեւում աչքիդ բացի սպիտակ ու փայլուն ստերը.

Եւ երբ այդ դէպքում մօտը լինես, հառաչով ու արցունքով կը պատի քեզ.

Ու նրա վիշտը մեղմ է ու հանգիստ, ինչպէս սարսափի եռփունը մենակ գիշերներին:

Սիրուց ու տառապանքից գոյացած աղջիկ է ասում են, եւ եղբիկին է փնտրում սարերի վրայ.

Եւ երբ նա ման է գալիս, բոլորը լուում են նրան չը խանգարելու համար,

Գորա համար էլ նա առաջ բարձունքներն է բն-
սրում, ծիլ ու ծաղիկների մօտ.

Ու երկար քափառումից յոգնած, անգուր ետրին
չը գտնելու յուսով փղձկում է, ա՛յդպես է...

Եւ ծառ ու ծիլ, բուփ ու մացառ, այդ դեփփում
ձայնակցում են նրան:

Մաղում են գոհարի պես, ինչպես ցողը սառերի
վրայ, եւ երբ լոյսը պատում է, լեռներն են ձգում,
մարդկանց հասարակութիւնից դուրս.

Ու հալում է տեղերը, փափկում ու լալիս

Եւ երբ նա հառաչում է, իմ սիրքը ծով է կտրում
դողալու համար, ականջներս խլանում, ու վիշտս ինձ
իբան լալիս.

Սգաւորի պես իր մասնիկը ունի հագին, եւ անջ-
ւում է, ա՛յդպես է...

Խ Ո Զ

Ու բռնում էին երագներս, ամպիկների նման փուռ
երկնականարին, ու յիս գալիս.

Փետուրէ բաւեր ունեին, եւ մոյգ կարմիր այտեր,
որի համար էլ ոչ ոքից չէին փաշում.

Գեղեցիկ էր նրանց սարօրինակ բռնիչքը, եւ երբ դու
տեսնէիր, կը կարծէիր թէ գեփիւռն է վազում դաշտով.

Եւ ծառ ու ծիլ, բուփ ու մացառ, այդ դեփփում
օրօրում էին նրա հետ:

Վսեմն ու բարին գործադրելու էին եկել, եւ վե-
նուրեան էին ձգում, բայց երբ փորձում էին այդ, բնկ-
նում էին մարդկանց ոտերի սակ

Ու ջարդում էին խոհերս, տրուում, եւ կրկին իմ
ներսը յէս գալիս, որքան եւ լինէին մահուր.

Քերեւ սիւքի պես սահող օդ լինէին ասես, եւ կեանք
էին տալիս ինձ մարդկանց հասարակութիւնից դուրս

Օ՛, իմ խոհերը կարմիր ու գեղեցիկ. նրանք ոսկե
կոկոններ են որ բացում են իմ վրայ, եւ երագում են,
որովհետեւ այդպես են ուզում նրանք.

Կոյս ու բիթն այդ դեփփում իմ մեջ են, որովհետեւ
այդ բոլորին երագելու գերագոյն իբաւումքը նրանցն է.

Ու ապրում էին իմ մեջ բոլորը, ով կարող է շնչել:

Ա՛հ, իմ խոհերը կարմիր ու կանաչ, նրանք գեղե-
ցիկ են դեռ չը բացուած ժամանակ, եւ լաւ է որ ա՛յդ-
պես է...

Ե Ր Ա Ջ

Փորորկում են, շարժում, ու կեանքի ոսերի սակ պար բռնում.

Եւ երբ մի փոքր սանձահարում ես, նրանք փոքրիկ գառնուկների նման լալիս են.

Ու տեսնում ե տիեզերք այդ խեղճ արարածների արցունքը, տեսնում, ու ինքն իրան ուրիշի ցաւի վրայ ծիծաղում.

Սարսափելի է այդ դեպքում նրանց վշտի արցունքը, անխօս մանկան պէս ցանջում են, ու կարմիր ծաղիկի պէս քառամում.

Եւ ջարդում են գառնուկներս կեանքի ոսերի սակ, ցանջում ու լալիս:

Պատահում է որ սպասում են մեկին, սիրուն ու իրազեկ յոյս ունին, ու յուզում են.

Եւ անա կեանքի քամին ներս ընկաւ պատուհանից, ու ամեն ինչ սակն ու վրայ արաւ.

Իրաւունք չունին խնդալու, եւ նրանք բերքիկաթափ ծաղկի պէս, երազը իրանց մեջքին հալում են...

Նարգիսի նմանութիւն ունին, մախուր ու գեղեցիկ, եւ դրա համար յուզում են ու սպասում.

Իրանք անտես ոգիներ են, բայց ապրել գիտեն, եւ երբ նրանք շնչում են, իմ ամբողջ կեանքն է սահում նրանց վրով.

Բայց երբ նրանք ջարդում են, քում է քէ իմ կեանքն է խորսակում մեծ ու անուշի:

Լալիս են գոհարի պէս, ինչպէս ցողը մարգերի վրայ, եւ երբ նրանք կաթում են սրժիս մեջ, ես ինձ ու ինձ մեռնում եմ, ա՛յդպէս է...

Եւ տիեզերք չը գիտէ, քէ ի՞նչ երազներ ունին նրանք, բայց դաւադիր է կարծում, ու ջա՛րդում է.

Օ՛, եթէ մի րոպէ նա իմանար նրանց վեհութիւնն ու քննութիւնը...

ԱՇՆԱՆ ՏԵՐԵՒՆԵՐ

Ինչպես լալիս էին սերեւները աշնան փամփների առաջ, ես սեսայ ու սիրեցի այդ կեանքը իր խոլի չորութեան մեջ. նրանք անեացող հոգիներ էին մի անսիրտ շինածքի, եւ բռնում էին, որովհետեւ չէին ուզում ապրել:

Է՛հ, սերեւների կեանքը աշնան փամփների առաջ. նրանք մի-մի անհրաժեշտութիւն են եղել, սիրել են ու ապրել դալար ամբողջի վրայ երբ ծառը օրօրելիս է եղել, մեղմիկ սօսափել են հովերի առաջ, եւ ննջել սեւ ֆնով խորունկ գիւտերին... Նազուկ լուսնի հետ նրանք երեկոյեան զրոյց են փոխանակել, եւ լռել են, երբ գետակն է սկսել կրկնալ. արցունքի հետ նրանք եւ ձայնակցել են փոքորկին, ու հեզիկ շնչով սարուբերել, երբ երկինքն է սկսել լալ:

Ա՛խ, սերեւների համն ու հոտը աշնան գիւտերին. նրանք մի-մի սմբած մարմիններ են, կոխկրճած ու սիրուն, որոնք ցաւի սեւ դրոճմն ունին իրանց սրտին, եւ բռնում են, որովհետեւ չեն ուզում նամ հասակներում մնալ...

Կեանքի ու մահի գիտակցութիւնը ունին, եւ փամփների սակ է՛լ լալիս են, եւ հեծծում. անեացող հոգիներ լինէին ասես որոնց գոյութիւնը արցունքով են յիշեցնում:

Ա՛հ, դեղին սերեւները աշնան փամփների առաջ, ես սեսայ ու սիրեցի այդ կեանքը...

ԴԱՇՏԻ ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ

Լուսնի շողերի սակ սեսայ, քե՛ ինչպես գրկում էին ծաղիկները, եւ լացի, երբ նրանք համբուրեցին իրար հետ.

Քամին ու քիտերը շարժեցին, եւ մի մեղմ սիւր յորանջելով ֆուտը նրանց շրթին, երբ նրանք գաղտնաբերուեցան երբ իրար մեջ.

Ապա մուրը պատեց, եւ ծաղկաւեռ հովիտը սկսեց ծփալ ոսկե կոկոնների մեջ, ինչպես օրօրուղ վիշտը անսես հոգիների.

Եւ ես լացի ծաղիկների ցաւը, նրանց ուրախ ու կենսունակ տեսի հետ, երբ նրանք մեղմ ու հանգիստ ժպտում էին իրար...

Կուսի աչիկների նման նրանք մի բոպէ փայլեցին, եւ ապա համբուրեցին ընկան իրար վրայ.

Եւ ինչպես նուրբ էին ու գեղեցիկ, երբ նրանք միաժամանակ է՛լ երգում էին, եւ լալիս

Թախծոս ու սիրուն տեսով զգում էին իրար, եւ երբ լուսինը ժպտում էր, նրանք նորից յետ ու յետ էին գնում կարմրելով.

Ու հովիտը փայլում էր, եւ կոկոնները ամօրից բացում Աստուածային կրակի հետ.

Թաւիռ ու սիրուն մեջքով նրանք եւ վշտի սակ նրկում էին, եւ դողդողալով ու շիկնած համբուրում գետնին.

Եւ ինչպէս դուրեկան եր այդ պաշտամունքը դրախ-
տի աղջիկներէ համար, երբ այդ սկիզբն եր առնում
կեանքի եւ մահի սիրուց.

Լուսի ու մութի մեջ վեհացած հոգիները խնդում
էին ու երգում, երբ մենք կեանքի կոպտութիւնն էինք
լալիս

Եւ ձայնը մեղմօրէն տարածուում եր, պատկերը անե-
անում, ու մի դիւրիչ երգ շոյում եւ ականջը

Դրանք դաշտի ծաղիկներն էին:

Բայց երբ լոյսը բացւեց եւ մեռւոր տեղի տուաւ,
եւ ցաւելով տեսայ նրանց մոյգ թերթիկներէ վրայ ար-
ցունքի գոհար կաթիլը.

Եւ երբ հիասքափուած մտեցայ դեպի նրանց, նրանք
ուկե կոկոններէ պէս յէս ու յէս գնալով նախ ողջունե-
ցին ինձ, եւ ապա համեստութեամբ թագցրին սանջանքը.

Եւ ինչպէս գեղեցիկ եր նրանց վշտի արցունքը, եւ
առի ու դրի աչքիս վրայ...

Ն Ա Ր Գ Ի Ս

Աւան վերջն եր, եւ ծաղիկներ ունէի, ներմակ ու
հեգ կոկոններով ուռնացած, եւ երբ նրանց եւ պաշ-
տամբ դուրս բերի, նրանք դալուկ այն լոյսի սակ պի՛նդ
բռնան:

Ձմրան օր եր, ապակեայ բոլլ երկնքից՝ ձիւնի մա-
հուր թեփուկներ եր գլորում, եւ երբ նրանց ծաղկամա-
նքս ձգեցի, նրանք այնտեղ արցունքի պէս ցո՛ղ դառան:

Դարնանք վաղ, երբ հողի շալկն եր էլնում, ծաղ-
կամանք սեւահողով պատեցի, ու նրա նուրբ թերթիկները
աւնային, թառամեցին իմ արտի պէս վա՛ղ զարնան:

Ամբանն ուժեղ, արեւի վառ շողի սակ, զգա՛ւս
ուշիմ ծաղիկներս հանեցի, բայց երբ նրանց բոլլ թեր-
թիկները տեսայ, եւ ծարաւած կարծեցի, ու արցունքով
ջրեցի:

Աւան օր եր, նուազ լոյսից նա դեղնած՝ կոկոն-
ները խոնարհել եր մայր գետին, եւ երբ նրա արմատները
եւ տեսայ, նուրբ ծիլերը դեմ եր առել գործ փայտին,—
իմ սիրու պէս ծաղկամանի սե՛ւ արտում...

Ա Ռ Ա Ի Ո Տ

Լուսինը արժար կոհակով քազնեց անսառում, եւ արեգակը իր շողերով ընկաւ գիւղի վրայ. փողոցները սկսեցին եռալ, եւ երդիկներից ծուխը փուլա-փուլա բարձրացաւ դեպի վեր:

Նախիրը հաւաքեց կալերի մօտ, ու նեռուն հարսները սրբում են գոմի դուռը. պառաւները ձեռքերը գօտու մէջ գալիս են ժամից, եւ բռուները ելնում են նրանց դէմ:

Սւեյի մօտիկ ծերերն են, որոնք օրօրեղով հսկում են կենդանիներին. ու երեխաների աղմուկը խլացնում է ամեն ինչ, երբ սկսում են հորբերը դուրս սանել գիւղից:

Ուշացած պառաւները կուտ են սալիս հաւերին, եւ աղբանոցի վրայ ափաղաղը երգում է իր երգը. կրճերը բռնած աղջկեքը գնում են շրի, իսկ մանուկներից մեկը ֆար է գցում նրանց վրայ:

Ու սկեսուրը անիծում է հարսին, որ նա մոռացել է հաց դնել տղամարդի հետ. հորիգոնը լայնանում է, եւ վաղօրդեան մեռելի միջից դուրս տեսնում է՝ ծխից սեւացած գիւղը...

Խրնիքները մեկիկ-մեկիկ բացեցին, եւ մեծ դուռը նոռալով ծալեց կրնկան վրայ. փոքրերը վազեցին հացի սաւեի մօտ, իսկ մեծերը դեպի դուռը աշխատանքի:

Բաժանման այդ ձեւը հասկանալի է, մեծերը աշխատում են, որ փոքրերը կուլ չը գնան պատահարի, խեղճ հայրեր...

ԹԻԹԵՌՆԻԿՆԵՐԻ ԽԱՂԸ

Նո՛ւա իրար սիրում էին այնպէս լաւ ու գեղեցիկ, որ այլեւս չէր կարելի նրանց զատել. բայց երբ ծագում էր քեկուզ մի փոքրիկ վեճ, զգում էիր որ երկուսին էլ պիտի մեռակ բողնել:

Խոռոված երեխայի նման իրար դէմ նստում էին, եւ սկսում վերլուծել սիրոյ ուժգնութիւնը,—քե որը ինչ չափով զոհուել է միւսին:

Անհոգ անձկութեամբ իրերի դուրքիւնն էին ֆննում, եւ չը խօսալու համար ցանկանում առանձնանալ. բայց երբ անցնում էր քեկուզ մի բոպէ, նո՛ւա իրար գրկում էին ու հալում սիրոյ մէջ:

Ու այդ անմեղ կասակի մէջ յիշում էի քիթեռնիկների խաղը, երբ առաւոտեան ցողի հետ նրանք ուրախ խմբւում էին, եւ ուսոսում ծաղիկների շուրջը, այդպէս գեղեցիկն էր քաղաւորում...

Մ Ո Վ Ա Փ Ի Ն

Բարձր բարձայոյ վրայ, որտեղ ծովը յաղբելուց յետ փուլում էր նրա կասարին, բքսել էր նարինջը:

Քամին ներդառնակ կերպով սուլում էր, եւ այիւները բշփրչուն խոհերով առաջանում դեպի նրան.

Գեղեցիկ գուգադիպութեամբ սալը յանախ ծակում էր ծովային խոսով, եւ ձկները նագելով պար բրունում նրա շուրջը.

Եւ ծովը ոռնում էր, ու քամին սուրալով շարժում մեծաւոր քփի նդները:

Բոյսի եւ ոչ մի նշոյլ չկար այնտեղ, եւ մի փոքր ցած մոխրագոյն սալը նեղւելով, առաջացրել էր մի վսանգաւոր խոռոչ բունաւոր սողունների համար.

Բուրբ յանախ այդ նեղւածքի մեջ հրաւեներ էր գործում, եւ նրա ձայնից յուզւում էր ծովը դողացնելով եւ նարնջի քփերը.

Ու այդ բարկ սալի վրայ օձն ու կրիան սողում էին, եւ միասին վայելում կեանքի հեշտանքն ու հանոյքը:

Երկինքը երեկոյեան այդ լազուրի մեջ իր դեմքն էր դիտում, եւ ասդերը նագելով ձգտում դեպի ներքեւ.

Զրային կենդանիները գիշերով դուրս էին լողում դեպի ժայռը, եւ ամուկ մարմնով փարւում աւազներին մի առանձին անհոգութեամբ.

Օձը լուսնի լուսով փառւում էր հեռու, եւ նախանձով դիտում ջրայինների այդ անկեղծ պարը:

Բայց մի անգամ այնտեղ շփոթի հետ, լսեց եւ բրուննի ձայն

Թեւերը հպարտ քափահարելով շուրջը դիտեց, եւ ուժեղ ուսիւնով իրան նետեց ուղիղ ժայռի կասարը

Կրիան գլուխը փառեց, իսկ օձը կոլուելով վախ զգաց իրան մեջ.

Եւ քոչունը առաջանալով բարձրացաւ հիւղի վրայ, եւ սկսեց գզւել ծաղիկներն ու բուսքը

Շովի հակառակ կողմից բուրբ սկսել էր ոռնալ, եւ ժայռի ստորոտին գալիս ու զարնում էին սմբաձ' ու դեղին սաւեղներ.

Նարնջի չորացած քերթիկներից մի փանխը կպան եւ օձի լարձուն մեջքին, ու ապա անցան դեպի մօտիկ սարահարթը

Եւ երբ սափակ շրուններով նա մօտեցաւ դեպի երազող քոչունը, ծովը յուզեց, բարձրացաւ, ու սպիտակ այիւներով ընկաւ ուղիղ փարձայոյ վրայ:

Մի բապէ այլեւս ոչինչ չէր երեւում. խոռոչում միայն, որտեղ սողունները ընկել էին իրար վրայ, լսեց մի փոքրիկ նիչ, եւ այնուհետեւ լարձուն մարմիններ սրկսեցին սարւել այիւների հետ

Թոչունը ամենից առաջ էր, խրոխտ, ու ինքնահաւան. նա քեւերը փռել էր, եւ հանգիստ գնում դեպի հորիզոնը

Ու երբ նա լողալով փորձ էր անում ազատելու, կրիան ու օձը այիւների միջից պատրաստւում էին յարձակւել իրար վրայ

Եւ երբ շուրբ փառեց, արեւի հետ միւս օրը նոյն քոչունն էր որ այց էր գալիս փարձայոյ սիրոջը

Նարինջը դարձեալ իր տեղն էր...

Մ Ա Յ Ի Ե Ր Գ Ը

Հարք սափարակի վրայ, որտեղ գեթ փուռելուց յեք բաժանում եր երկուսի, գոյացել եր կղզեակը:

Ջուրը յանախ բարձրանում եր մակերևոյթից, եւ գորովագութ մօր նման համբուրում կանաչներին.

Եղեգր այդ ժամին օրօրում եր, եւ գեղանի հարսի նման ողջունում գեթի հոսանքը

Եւ տիղմը բարձրանում եր, ու քամին սուրալով օրօրում շամբուսների մեջ:

Թռչունների երամը գիշերներին նրթնրթում եր կղզի վրայ, եւ կարապներ երկայնաւիզ ուղղում դեպի ջուրը.

Փշատի ծառերը այդ ժամին խճում էին, ու հինուները բարակաւիզ հանգստանում արմասների վրայ

Եւ կեանքը սահում եր, ու կղզին բնակիչներով օրօրում լուսնի սակ:

Ժայռի ստորոտից ցած գեթը իր սահանքներն եր դրել, եւ սափարակի վրայ հագիւ սանձահարում իր բռիչքն ու քափը:

Լեռների ասամնաւոր արանքում աշնանային խոտը դողում եր, եւ այծեամներն ու վիթր աղմրկում սարահարքը.

Եւ գեթը հոսում եր, ու նննդուկները սիրահարւած գեղգեղում շամբուսների մեջ:

Բայց մի անգամ անձրեւներից գեթը յորդացաւ, եւ վիճապի նման առաջացաւ դեպի կղզին.

Թփերը սկսեցին դողալ, իսկ հինուները օրօրելով քազնել արմասներում.

Եղեգր այդ ժամին ընկաւ ծնկի վրայ, ու կարապները ուշացած սկսեցին իրանց երգը.

Եւ ջրային փրփուրի հետ լուծելով՝ նրանք սարսեցին ոսկե ալիքների հետ:

Տիղմը հանգստանալուց յետոյ երբ կղզին իր կանաչով սկսել եր փայլել, առաջացան ջրայինները.

Լարձուն մարմիններով գեթինը ակօսեցին, եւ յաղք ժայիսներով մօտեցան դիակներին.

Կարապները այդ ժամին ընկել էին մեջքի վրայ, եւ նրանցից վերջինը երգում եր մահի երգը

— Ի՞նչ է, ծաղրո՛ւմ եք

— Այո՛, չը դիմացաք: Դուք յաղք էիք օրօրում միշտ, դուք սովոր էիք հեզնել այն, ինչ որ սողում է, բայց այսօր եւ մեռնում եք, ե՛խ դուք ողորմելիներ...

Ծիծաղեց բռնունը, բայց երբ փորձեց շուռ գալ պասասխանելու, կողքից ցաւ զգաց եւ հեկեկ այդտեղ էլ մնաց մեռակ.

Եւ քամին ուռնում եր, ու իր ալիքների հետ ցրում մեռնող բռնունի երգը

— Եւ իղձերի երազկոտ քմբի մօտ մեկ օրհնում եմք մահը, որովհետեւ նա է աներեւակայելի խենթութիւնը...

Մ Ա Յ Ր Ե Ր Ը

Խմբեցե՛ք այժմ գերեզմաններին քով, ու ձեր սիրելիները երգեցե՛ք, արժանանալու առաւոյս է հիմա.

Անհուն ճառագայտով յիշեցե՛ք մեռածներին, ու ձեր սիրքը փակե՛ք այն հողերուն, որտեղ ձեր մասունքն է.

Ազատ ու համարձակ լացե՛ք ձեր որդիները, ու խոնված հոգով միացե՛ք նրանց շիրմին, դուք իրաւունք ունիք.

Մայրերը գեղեցիկ են, երբ կորուստ ունին, եւ բնութիւնը անարգելու համար, վերաւորուած մայրութիւնը պիտի հանել նրա դէմ.

Խեղճացած գլխով փեշտեցե՛ք ձեր մագերը, եւ բողճե՛ք սրտերը ունայ, որ չի կարող տեղաւորել այդքան անաւորութիւն, խեղճ մայրեր...

Տանջանքի ետքեան հետ ձեր վիշտը բողճե՛ք, ու միացած ուժով օճե՛ք սրտերը, դուք պիտի անասուած լինիք.

Եւ ի՛նչը կարող է փոխարինել ձեր որդիներուն, երբ խղճի զգացումը հասել է այդչափ վայրագութեան. ո՛ն լացե՛ք, եւ բողճե՛ք փայտի ձեր արցունքներէք, դա գերագոյն բնութագումն է միայն.

Եւ կը գայ մի օր, երբ բոլորը իմ մօր նման կը դադարե՛ք նրան լսել, եւ մի անհաստ ասելութեամբ կը բե՛ք նրա վրայ, Փա՛նք Ձեզ...

Կ Ե Ա Ն Բ Ի Մ Ա Ր Դ Ը

Ճանապարհը երկար էր, եւ մարդը երբ յոգնեցաւ՝ առուի խոխոջի հետ դեպի ծառի հովանին գնաց որը հանդարտ խոռում էր վեհօրէն.

Արեւը վառուում էր ինչպէս մի հրաշքով գունդ, եւ կոխկի ամպիկները քափանցիկ ֆողի նման հանդարտիկ լողում էին երկնակամարի վրայ.

Օդը մեղմ էր եւ սառ, եւ ետերը ճաննից պաշտպանւելով ծոյլ-ծոյլ կրճատում էին մօտակայ բլրի բլրեր.

Ու գեղեցիկ ներդաշնակութեամբ մոծակները սզգում էին մարդաչափ բարձրութեան վրայ:

Չուրը խմեց ապուրի նման, եւ բեղերը սկսեց սրբել երբ նրանք ցեխոսեցին, իսկ երբ ձկնների աւազը տեսաւ, սրտնոցայ որ ընկել է ցեխի մեջ.

Մինչեւ գրպանը դուարութիւն կրելով ձեռքը մեկնեց, եւ ծխախոտը հանելուց յետոյ սկսեց ծխել ինքն իրան խօսելով.

Սկզբից ոչինչ չէր լսում, բայց երբ արեւը թեւեց, մարդը արդէն իւր վշտի հետ էր, մեծ ճանապարհի եզրին.

Ու իւր ոգեւորութեան մեջ նա ծանրանում էր ցաւի վրայ, ինչպէս մոծակը անասունի աղբի շուրջը սառ եղանակին:

—Ո՞ւր, եւ ինչո՞ւ ես առաջնորդում ինձ երբ դու էլ չը գիտես այդ, բայց ճանում ես, եւ պիտի գամ, որովհետեւ սկզբից հետեւեցի ձեզ.

Երկաթե օղակներով ծանրացար վրաս, եւ խլեցիր այն ամենը ինչ որ կարող էր վեհուփիւնն ներշնչել ինձ, եւ որովհետեւ մենակ եմ, դորա համար էլ հետեւում եմ քեզ.

Քրտինքի կաթիլների մեջ բոյն լցրիր, եւ այն օրը երբ վեհօրէն կանգնեցի հրապարակում, դու իմ նակասից կախեցիր կապարէ անօրը, եւ սխալեցիր կռացած հոսոսել նանապարհի աղբը, եւ այսօր փառում ես, ո՞ւր, եւ ինչո՞ւ.

Կնոջ եւ ինձ նմանի հետ բժնամեցրիր, որ այլեւս սփոփանքի մասին չը մտածեմ, եւ երբ յոգնած գլուխս դրեցի երկրի վրայ, դու ինձ կոչեցիր դեպի կասարելութիւն քո անվերջ դաւերի հետ.

Տառապող ցաւերի մեջ սանջեցիր իմ հոգին, ու հալածւած շան նման ձեծեցիր իմ կեանքը ուրիշի շեմքին վրայ—մինչեւ ե՞րբ...

Ու այսօր յղիացած՝ կանչում ես ծառայեցնել քո ուրիշ նպատակներին, խեղճ մարդ.

Ես արդէն տառապած, գնում եմ նիրհելու անուշուքեան մեջ, ուր քո դաւերը այլեւս ոչինչ են ինձ ազդելու համար...»

Ասաց, ու ոտերը բոյլ-բոյլ մեկնելով աչքերը փակեց լուսին մեջ, ուր արեւը դեռեւս վառւում էր իր շողերով. եւ մարդը հանգչում ծառի հովանունն ակ...

Ս Օ Ր Բ Օ Ջ

(Ուխտաւորներ)

Արեւկեզ անապատի միջով փութուր ու գլխիկոր անցնում էր կարաւանը. յոգնած ու մոռալ սեւեւ ուղտերը դանդաղօրէն շարժում էին, եւ նրանց վզից մեղմօրէն յօղանչում էր զանգակները:

Հեռու արմատենիների մի խումբ արեւի տակ փայլելով, դեպի իրան էր փառում եկուրներին, որոնք սօրից նեղւած ծոյլ-ծոյլ շարժում էին գլուխները. օրայ այդ ժամին արեւառ անապատը համարեա քե խանձում էր, եւ ուղտերը որոնալով հագիւ շարժում էին տարածութեան մեջ:

—Մի փոքր արագ, Սօրբօզ, սօրը սասկացաւ, եւ ծարարը աւելի է սկսում սանջել, խօսեց մի հիւանդ տղայ բռնած ծաղիկի պէս ուղտի վրայից ծուլելով:

Առաջնորդը չը նայեց էլ, բայց գրպանից մածուցիկ մի բան հանեց եւ տուեց որ ծծի. տղան ազատութեամբ առաւ փալասի կտորը որ սպունգի նմանութիւն ուներ, եւ դրեց շրթունքներին:

Արեւը շարունակում էր այրել առաջուայ նման, եւ մի քանի քայլի վրայ օդի մեջ պեծեր էին նշմարւում, աւազը կրակի տափուքիւն ուներ, որի գոլորշին արգելում էր շնչառութիւնը

—Աղբիւր չը կա՞յ, հայրիկ, ես համարեա քե այրւեցի այս տապից

Չէ՛ գաւակրս, բող տուր ջրի մասին մտածելուց, եւ դու ծարաւ չես գգայ:

Տղան լռեց, եւ կարաւանը յոգնած շարժեալ սկսեց առաջ գնալ. սարածուքիւնը երկար եր ու մեռուցոս, իսկ արեւի ճառագայթները աւելի քան սեւացնում էին նրան:

—Մի ներքին բան կայ, որը արտաքին պայմաններին ուր չէ դարձնում, ահա հենց նա է որը խօսում է իմ լեզուով, այլեւս դիմանալու ոյժ չը կայ, հայրիկ, խօսեց զոյն:

Առաջնորդը դարձաւ, եւ մի խիստ հայեացք ձգելուց յետոյ արեւառ շրջաններով աւելցրեց

—Ասա նրան որ անապատում ենք գտնուում

Ուղտերը երկարացրին իրանց վզերը, զանգակները զօղանջեցին արագ կերպով, եւ քնաբարձաւ սուրերէն աջ ու ձախ կռանալով, նորից շարունակեցին իրանց նիւթը: Սորբօզը բարկացաւ, կարաւանի անկանոն քնաբացը անհանգստացրեց նրան, բայց մի փոքր յետոյ ամեն ինչ կարգին եր, եւ նա այս անգամ ուստի վրայից սկսեց շուտ-շուտ նայել հիւանդին:

—Արմաւենիներ են երեւում, զոնե շուտ հասնեիք— շենջաց զոյն.

—Դժբախտաբար շատ է հեռու, եւ այն, որին մի հայեացքով ձգում ես, դարերի աշխատանք է հարկաւոր. անապատի մեջ տոբեց բացի սուր չը կայ գաւակրս, քնի՛ր:

Տղան փորձեց քնել, չաջողեց. փորձեց հօր նման երազել իրերի դուրքիւնը, բայց ներքին տապը աւելի քան ազդում եր, եւ զանգը արեւի ուժից նախել եր ուզում:

—Թոյնուններ էլ չը կայ, այդ ոչինչ, ես իմ ուխտը արդէն կատարել եմ. բո՛ղ ինձ այստեղ Սորբօզ, եւ երբ դու կը գաս, միասին կը վերադառնանք այլեւս շարունակելու ուժ չը կայ...

Սորբօզը զսպած բարկութեամբ յետ նայեց, եւ շար-

ուաչալից աչքերով ուղտերի առաջին շարժերը սկսեց ցոյց տալ. այնտեղ քրպարում էին մի խումբ աղանիներ, ձիւնի նման ներմակ, եւ գլխիվայր կախ արած բեռներից:

—Մօ՛րրդ ինչ պատասխան տա—հարցրեց

Տղան մի փոքր մտածեց երբ հայրը ձեռքը պարզած նայում եր աղանիներին, ապա զսպուած արցունքով սիրտը բռնեց, եւ սկսեց լալ:

—Մի՛ սրտնշայ գաւակս, ծծիւր մաժուծիկ հիւրը ու բող զնանք, անապատում դրանից աւել կեանք չը կայ...

Բայց մի քանի քայլ փոխելուց յետոյ ուղտը կանգ առաւ. հայրը զգաց այդ, սրբեց աչքերը, վեր բերեց հիւանդին, հիւնգ քայլի վրայ դրեց նախապարհին ու զնայեց

—Միեւնոյն է այստեղ, քե իրա մօտ, երկուսն էլ նրա անունով...

Վերադարձին նա զտաւ արեւի տապից խանձաւած ոսկոռներ միայն, եւ մեկ էլ մաժուցիկ փախար, որոնց եւ հաւանեց պարկի մեջ:

ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ

Անվեհեր վնականութամբ արծիւները սրլացան դէպի սարերի կասարները, ու բուխս նսեցին ձիւնէ շերտերի վրայ:

Բուքը սուկալի էր, փոքորիկը ուժգին, նորեկները խոխոս:

Լերկ ապառաժների վրայ, որտեղ մի անսովոր ներպաշտակութամբ սուլել էր հողմը, այժմ բուն էին դրել հզօր արծիւները:

Մո՛ւք էր սարածութիւնը, անբնակ՝ ու սպանիչ...

Հեռուում երեւում էր սառցապատ գօշիների մի շարք, որոնց կասարին իշխում էր բուքը. սեւ լեռնաշղթաները միանում էին այդտեղ, եւ սկսում պարբ հսկայ սարերի:

Մեռա՛ծ էր կեանքը:

Կիզիչ արեւը անգօր էր այդտեղ իր ոյժը տեսնում, ուր օդի կախուած ամեն հիւլից, սառչում էր կեանքը, սեւ՝ եւ ինքնագոհ...

Մրրիկն էր ուժգին կուտակում ձիւնը, հողմը սուրալով աղօտում շերտը, եւ այդ պայքարը անվերջ, անընդհատ — դա կեանք էր կոչում:

Ու կանգնեց արծիւը, պէտք հեղինակ խենթութիւնների...

Ձիւնի մեջ ընդմիջէ՛ սառել էր ոտը, նա այդ նոր զգաց:

Դիտե՛ց իրազգին, լուռեց հառաչով:

— Դե՛հ, ասաց նա համախոհներին, մի սեւ բուք այս մեծ ներակ պուրակում:

— Ամե՛նքն են մեռել — ասացին նրան:

— Փորձեցե՛ք, շնչով կարո՞ղ էք հալել սառնամանիքը:

— Անգօ՛ր ենք այդքան

Բարկացաւ բազմած ձիւնասաստ գանին փառամոլ հսկան:

— Պարուրե՛ք սրժիս, ջերմութիւն տուէք, սառչո՛ւմ է անա.

— Այդ քո բաղձանքն էր՝ նսեղ գէթ մի օր սառուցէ գանին, եւ հենց այդտեղից նշարդ խրքել կեանքի երակին — ասացին նրան:

Ու նա ե՛րգ երգեց իր վշտի,

Որից ազուար իր հերթին կուտաց...

ԲԱԶԵԻ ՄԱՅԸ

Մի՞տք բարձր եր այդպէս, աստիճանից այն կողմ, երկնքին մօտիկ:

Սեւ սարածուքեան ոգին եր ասես, մքին լեռների են մեծ իշխողը, որի գահոյքը սառույցն եր միայն:

Խեղճ եր ու հպարտ:

Անմիտք բռնիչով նա գիտէր հեզանել բիրտ գլուխներին, որոնք ցած հոգով բարձրերն են ասում:

Լուրջ եր ու խորհող:

Ստուերք բաւ եր վեհ խոհերի հետ չարիք սանձելու, ուր հին նահնի մեջ մարդն եր բաւարվում:

Նա բարձր եր կանգնած:

Եւ գոհ վիճակից, լազուր երկնում նախում եր հսկան:

Ներքեւ հինուներն վխում էին մերկ՝ բաց գետնին ընկած, ու նեղսիրտ հոգով կեանքը անիծում:

Անհաս բարձունքից չը կար մի մութ շող, որ մեռած մարդկանց զարկ տար բեւերին:

Աշխարհն եր մքնել:

Երկրի հոգսերը չէր հասնում վերեւ, իսկ մեծ ամբողջում միտքը փարագած՝ վիճար չէր երգում:

Չարիքը մեծ եր, խառարը դաժան, մահը սոսկալի:

Սարսափ եր սիրում:

Ու վեհ բարձունքում մեռակեաց հոգին ապրում եր այդպէս:

Ուզեց յիրաւի երգել իր վիճար, աստիճանից ցանցերում կերկերալ ուժգին, փայլ տալ ու մեռնել:

Ծերուկ եր, գուցէ երկար ապրելու միտքը չէր գորում:

Խենթի արկածը յիշեց մի անգամ, ու նախ հաւերին կանչեց խօսելու:

— Խմբով եմ շուրջը, կեանքիս գարունքին ուզում եմ հաշտվել այն բոլորի հետ, որոնց յաղթեցի եւ որոնց մահն ինձ էժան չը նստեց, — խօսեց ծեր բազեն:

— Հսկելու համար այժն անգոր ե, իշխելու համար նանկերս անոյժ, ազատ եմ ընդմիտք:

Ասաց՝ ու դիմեց լեռան կասարը, նստեց ու դիտեց:

Եւ հաւերն իջան, լեռ ու ձոր ծաղկեց, սարածուքեան մեջ էլ ստուեր չը կար:

Տարիներն էլ նրա՝ հարուած հասցրին մեռնող կողերին, որից անլի նրբագեաց դարձաւ:

Չգաց, որ ինքն է խլել բարիքը շատ բոլի կեանքերի, զգաց ու լացեց:

Յիշեց յիրաւի, որ իր ստուերից դողում եր լորը, կախարք բազնվում, սոխակը վախից վազում դեպի ցած:

Յիշեց ու լացեց, որ մեծ հանգիստը ինքն եր աղմուկել, ինքը խենթութեամբ արել կտուցը ու կուլի էլել:

Փոքրիկ ննկուկը չէր նախում մեռակ նրա երկիւղից, ու մեծ օրհներգը չէր լրավում բնաւ:

Տարածքի տերն եր, հզոր՝ ինքնիշխան. ամպերի կրք՝ փն գահոյքն եր դրել, ու հեզնում ցաւին:

Մեծ եր ու հպարտ, բայց այդ բոլորը ջահել զբխումն եր, անցաւ՝ ու սմեց:

Լվված ծերունին տեսաւ յիրաւի, քե ինչպէս կեանքը դառնում եր անվերջ առանց կանգնելու, տեսաւ ու սարսեց:

Դեռ մանկութիւնից՝ ասել էին որ ինքն է ամբողջը,

կեանքի գաղտնիք դրված է իր մեջ, իսկ աշխարհն անվերջ մեծ ոսկերի սակ:

Հռչակել էին կարող մի Ասուած, որից սիեզերքն սարսում է ընդմիջ. մանուկ գլխումը անել էր միտք այն մեծ սողունի, որի անունն է մարդ, եւ սմարդ հինուն զոհեր էր խել...

Ու անկարողութիւնն այսօր տեսնելով, կասողեց արքան, ծերուկ գլուխը առաւ թելի սակ ու լերան գրկից իրան ցած նետեց:

Եւ մինչեւ այսօր այն մեծ ձորակում, բռնուններն ամբողջ խնջոյք են նստել, հոսած դիակը առել են մեջտեղ ու շարվել կողքին:

Այդպէ՛ս մեռաւ նա...

Ե Զ Ը

Խո՛ւր, սեւ ու երկայն ուսով, գլուխը բարձր՝ նրան բերին ուղիղ հրապարակի վրայ.

Գեր էր ու հաղթանդամ, քայլածքը ամուր, դունչը բարձր, ազդու՝ ու վնասկան ինքնավստահութեամբ նա գալիս էր իւր իսկ գերեզմանի վրայ:

Ճակատից վեր, անկիւնների երկու հաւասար ծայրերին ցցւած էր մի զոյգ սեւ, ու նոյնքան ամուր եղջիւրներ ինչպէս իւր հպարտ տերը.

Աչքերը խո՛ւր էին, ինքնասիւս. բոցաւառ սեւութիւնը երկար թերթերունքների հետ միասին, գեղեցկութիւնից բացի արտահայտում էին վեհութիւն, եւ երիտասարդին յատուկ խանդութիւն:

Լայն նակասը, որի մեջտեղին ազուցած էր կարծես աստղիկի մեծութեամբ մի փոքրիկ սեւութիւն, աւելի քան ազդու էին, ու սպաւորիչ.

Դունչը լերկ էր, իսկ քրածակերից դուրս էր ժայթքում մի չք տեսնւած փնջոց, զոլորճիացող շնչի հետ միասին, որ աւելի շուտ նման էր վագրի վրնգոցին:

Լեզուն յանախ դո՛ւրս էր գալիս իւր բնից դեպի լայն քրածակերը մաքրելով լերկ մաշկի վրայից անմաքուր յորձունքները.

Եզր անհանգիստ էր. ազին խփելով մեջքին, նա շուտ-շուտ ոտերով փորում էր գետնը:

Ականջները խլած, մեղկ իրանը քափահարելով,

նա վիզը այս անգամ կարնեցրեց խորիս դիրք ընդունելու համար, եւ ուղիղ դեպի հեռուն նայելով, մի փոքր էլ միզեց.

Մեջքը օրօրում էր այդ ժամին, ու նա կարծես երազների մեջ՝ զգում էր որոշ բաւականութիւն:

Եւ մեկէն ի մեկ բառաչեց.

Յոյզ ու սենչ, հոգեկան որոշ փոփոխութիւն ինչպէս եւ սպաւորութեան ազդեցութիւն, չենք կարող նկարագրել որովհետեւ նա մարդ չէր:

Ամբոխը խռնել էր նրա շուրջը

Բացատրում էին, որ այդ բոլորը արդիւնք է փակ օդում մնալուն, սակայն պնդողներ էլ կար, որ նա կարող է զգալ, հոսանքեան՝ ինչպէս եւ սպաւորութեան միջոցով:

Մանուկներից մեկը հեռւում լայիս էր, նրա հայրը այդ օր վաճառել էր եզան մի փոքրիկ պարսֆի տեղ, իսկ մարդու ստամոքսը ուտել էր ուզում քեկուզ հենց կաււի միս.

Ու մի հաստ քոկ մեջքի վրայից անցնելով, հաւաքեց կենդանու չորս ոտերը միասին. հինգ-վեց մարդ ըսկանցին ոլորել կենդանու վիզը, նախօրօք քաշելով ոտերի արանքից դուրս հանած ազից դեպի ձախ:

Հաւասարակշռութիւնը կորցնելու համար, մարդիք սարքել էին այդ խաղը կենդանուն վեր գցելու.

Օրհասն առաջին, փրփրած բերանով, եզը կանգնած էր:

Քրտինք էլ ուներ, նա պայքարի մեջ ոլորւած բկից, բո՛ւք էր բաց բողնում, եւ սափացած էր:

Հասկանո՞ւմ էր նա որ մտքում էին, այդքան մարդկանց մեջ, եւ հրապարակո՞ւմ...

Ու ընկաւ հսկան, հաստալինդ մարմնով, բառաչեց վախից.

Աֆաղիներով նա վերջին անգամ, աշխատեց ցրել մարդկանց վահմակը, մեջքով գետնը խոր ու լայն փորեց, իսկ հաստ պոզերի ուժեղ հարւածից՝ ծակեց դիմացկուն գոմի կտուրը.

Դանակը փայլեց.

Ու յորդ արիւնը ցայտե՛ց ներկելով՝ մարդկանց կարմրագոյն.

Նա դեռ շարժում էր իւր վերջին շնչում, աչքերը չռած:

Եւ մինչեւ այսօր, գիւղական փոքրիկ այդ հրապարակում, որտեղ ընկած է եւ մեր կտուրը, խմբւում են եզներ երինջների հետ, հո՛ղը փորփորում, բառաչո՞ւմ լիզո՞ւմ, ու կռիւ բռնում...

Տարիներ անցան, բայց այդ ուխտը կայ, ոչինչ չի՛ փոխւել:

Օ՛, եթէ մի օր նրանց հասկացներ, որ այդպէս մեկ-մեկ պիտի մեռնե՛ին...

ԳԵՐԵՋՄԱՆԻ ՎՐԱՅ

Ձիւն էր, երբ եղբօրս ձեռքից բռնած՝ մօտեցայ հոգարմբին:

Մեր շուրջը միայնութիւնն էր սեւ գիշերուայ նման, իսկ առաջներս գերեզմանների մի ամբողջ շարք:

Հին ու անսառ փառերը հսկայ բեկորների նման, ինքնակոչ հսկիչներ լինեին ասես մեռած կեանքների վրայ:

Հողը փխրուն էր մեր ոտների տակ, իսկ ձիւնը հալւելու մօտ:

ձնեիչ էր սպառնութիւնը, մենք մօտեցանք:

Քարափից ներքեւ ջուրն էր աղմկում դեպի ձախ, իսկ վերեւ դուրս էր ցցւած վիթխարի ժայռը, երեւում էին եւ սառուցի կտորներ մի տեսակ խուլ շրթխոցով առաջանալով դեպի ցած, արեւի վերջին շողերը ազդել էին մութ անձաւի վրայ, որից ջուրը հարթում էր իւր նանապարհը:

Յետեւներս գիւղն էր, որի կտրուկներն էրեւում էին մի փանի հաս կարմրագգետ աղջիկներ:

Գետը անցնելուց յետոյ մեզ մնում էր բարձրանալ մի փոքր էլ, որտեղ կարմրագոյն հողը սկզբնելով, կազմել էր մի վսանգաւոր նանապարհ:

Չորակում ջրաղացն էր, հին՝ ու փոռոտ. աղմկալի կեանքը եւում էր այնտեղ ե՛ւ այժմ, եւ առաջ, սարիների բեռը զինչ չէին բոլել նրա կննոտս դեմքին, նա նայն էր:

Անցանք մարագները, մի փոքր էլ առաջ՝ մեծ սափարակն էր:

Դեռ չհասած, մի փանի փառեր ընկան բարձրից ուղիղ դեպի ձորակը, ներքեւում կանացի ձայներ լսեցին. աղջկերէն էին կծերը առած՝ փախուստի էին դիմում ազատելու համար:

Կանչ ու ծիծաղ արտասուքի հետ միասին, մի փանի ռոպէ աղմկեցին ձորակը:

Քարերին հետեւեցին եւ ձիւնի շերտեր, խրտնելու ոչինչ չկար որովհետեւ մեծ պասից յետոյ, այդ սովորական երեւոյթն է գիւղական երեկոյի երբ արեւը սկսում է ֆիչ-ֆիչ ազդել:

Իմ ուշադրութիւնը հեռուն էր, որի ետեւ քաղնում էր կարմիր հորիզոնը բոց վերջալուսով:

Հին ծանօթ լեռները, որոնց կասարին արածացրել էր գիւղի գառները, շատ յանախ ընկերներին հետ կուր բռնելով:

Յիշեցի ու մտաբերեցի մեռուապատ անցեալը, երբ դեռ սովորում էի գիւղական դպրոցում:

Դժվար էր նկարագրել հոգեկան կացութիւնը իմ դրութեան, ես լուռ էի, եւ այդ աւելի լաւ էր:

— Չոքի՛ր, — լսեցի լացականաձայն եղբօրս ձայնը. նա գլխարկը հանել էր, եւ գրկել հողաբումբը:

Փոքրիկ, սասնելու տարեկան հասակում նրա հեկեկոցի հետ դուրս էր բռնում այն վիշտը, ինչ նկարագրել անկարող եմ:

Գլուխը քաղելով դեռ քարմ հողի մեջ, նա լալիս էր՝ ու խօսում ինքնիրան:

— Ո՞վ է սա

— Իմ մայրը...

Նրա պատասխանը բոյն էր ու խոց, նա իրաւունք ուներ, միայն ի՛նք մայրը:

Մենք լալիս էինք:

Դարերի նամբորդ, սեւ կեանքը շալակած մօրքս, նակասագիրը առաջնորդել եր իմ բացակայութեան միջոցին, դեպի այդ սեւ հողը.

— Գերեզման էլ չունի, որ մեծանամ՝ կրբերեմ միայն դու օրհնել տուր, — խօսեց եղբայրս.

Ես նայեցի նրա աչքերին որ դեռ քաց եր, նա շարունակեց

— Քահանան չեկաւ քաղելու, գիւղը բոլորը երես դարձրին մեզնից, ինձ էլ ուսումնարանում ջուր չէին տալիս քե հիւանդ եմ, եեզ էլ ասաց քե մենակ գայ իմ գերեզմանի վրայ, խօսելիք ունիս... Շա՛ս սպասեց, դե որ չեկար. ախր մի ծխելու խունկ էլ չը տւին փոխ մինչեւ հոռ գալը, գիտե՞ս:

Է՛հ, գիւղական կեանքը իւր բոլոր այլանդակութեամբ, ես յիշեցի բոլորը բայց եւ զսպուած արցունքով մօտեցայ՝ ու պինդ գրկեցի այդ փոքրիկ գլուխը որ այնօր ան ցառոս եր

Օ՛, կեանքի վիճար, մանուկ հասակում, գերեզմանի վրայ...

Զ Ա Տ Ի Կ

Հանդումն էինք, մի գեղեցիկ ու ծաղկազարդ օր:

Արեւի տաքութիւնը ապրիլում բաւականին զգալի է, մանաւանդ աշխատանքի ժամանակ. մենք կարգին յոգնած էինք:

Գիւղը այդպէս. մեծ պատից յետոյ՝ ամենքն էլ դուրսը կը լինեն, այգիների մէջ:

Ու ամեն դար ու փոսից լսվում եր մանուկների կանչ ու ծիծաղը. մեծերը գլխաւառ բանում էին:

Կարմրատեղ ծաղիկներէ նման հարս ու աղջկանք բռնել էին բարձրերը, որտեղ ձիւնը աւելի շուտ եր հալվել:

Մանուշակը ամաչկոտ դուրս եր ցցվել քփերի տակից, եւ նայում դեպի կանաչ ածուները. հնձանների մօտ մի կատարեալ ծաղկանոց կար:

Փօս տեղերում, որտեղ աղբը շատ է եւ խաղողի նեղն են քափում կոխելուց ետ, այնտեղ եւ բուսականութիւնը ուժեղ է:

Իսկ գիւղում՝ հնձանները շինում են առհասարակ այդպիսի տեղ:

Ծառերը կոկոնել էին, իսկ նշենին արդէն բացվելու վրա եր. ձորն էլ հօ՛ր քշում եր ձնաջրից:

Ու ամբողջը այդպէս գեղեցիկ եր ու սիրուն, որպէս մայիսվայ վարդը:

Բնութեան մէջ մարդը իր առանձին տեղը ունի իբրեւ կատարելութիւն լրացնող անհրաժեշտութիւն, իսկ

նրանից դուրս՝ մի այլանդակ գրչահաս, հանդում նա անհրաժեշտ է:

Եւ ծառ ու ծիլ, բույս ու մացառ, երգում էին զարնան զգեսաւորումը:

Հանդի ամենաբարձր ծայրումն ենք, մի պատահում:

Հայրս գլխաբառ աշխատում էր, որ այդ տարի մի կերպ ջուրը հասցնի իր ցանկացած տեղին, իսկ ես էլ հեռի աղբ էի բերում, կուլին էլ հետս ջուր:

Հացը պիտի մայրս փոխ առնէր, որ երկրորդ անգամ դառնալուց տանէի. այդտեղ աշխատանքից հաց չէ դուրս գալիս...

Ու այդ չարաւարտները վեհ էր, գեղեցիկ, բարձր ու սիրուն:

Չանգերը տուեցին. գիւղի էկեղեցին միշտ բարձրաւանդակի վրա է, այն էլ ամենալաւ տեղում:

Ու նայեցի լացակամած. հող էր դուրս տալիս:

Պատարազը մերն էր, ինքն էլ գիտէր. գիւղում ամենքը իրանց տունը ունեին. բայց ինչո՞ւ նա չէր ուզում յարգել այդ:

Ու քիչ յետոյ, տեսնեմ, մայրս, փոքրիկ տղերիս առաջն արած, հաց, կանաչի եւ մի քանի ձու էլ հետք՝ եկաւ մեզ մօտ:

Չասիկ էր, ու նստեցինք...

Եւ մինչդեռ պապիս տան ամբողջ գիւղն էր քարալավում, մենք աշխատում էինք մի անու պատահանք գետնախնձորի համար, որ պատ օրին էրեկայից ցամաք չը մնան:

Այդ էլ Չասիկ էր, եւ որովհետեւ անուր էր, կրկնակի սիրուն էր:

Ու այսօր կարծում էք, որ ձեզ հետ բոլորն են նրանցի միեւնոյն սեղանի շուրջը:

Սխալում էք. եւ որովհետեւ այդ տունը ձեզ հետ

միասին ինձ հեզմանք է բուռն, դրա համար էլ առաջինը ես պիտի լինեմ այդ օր անփոփոխ, որովհետեւ դուք ամբողջ կուշտ էք...

Ու երբ Չասիկը կը գայ, յիշեցիք որ շատ չեմ մեծ, բնդամենը քանակակալ տարեկան, բայց արդէն ծեր եմ:

Եւ երբ ուզում էք, որ ես էլ մասնակցեմ ձեր Չասիկին, ապա ինձ մանկացրեք...

ԿԵԱՆՔԻ ՃԱՆԱՊԱՐՅԻՆ

Մեր քայլերի մեջ համաչափութիւն չկար, գնում էինք աւելի շուտ պատահաբար՝ քան համոզւած. երկչոտ էր ընկերս, նիհար, վարագուրած դեմքի վրայ երեւում էին եւ թախիծի նշաններ, բայց մի կատարեալ մարդ լինելու համար, նրան դեռ պակասում էր լրջութիւնը:

Թաց էր մեր նանապարհը ու ցելխ, հեռուում ոչինչ հետաքրքիր որ կարողանար մեզ գրաւել. պատահական նամբորդներ էինք այն մեծ նպատակի, որի անունը ոչինչն էր բնորոշում: Ընկերս ծիծաղկոտ էր ու թեթեւ, որեւէ հիմք փնտռել նրա վարմունքի մեջ չէիք կարող, նրա վերաբերմունքը առհասարակ դեպի կեանքը անմտածոված էր, ու պատահական: Ինձ նկարագրելու համար իմ գրիչը աւելի քան հպարտ է, չեմ ներկայացնի ինձ, որովհետեւ վարագույրը շատ քան է ծագելում:

— Ի՞նչ էս մտածում, — հարցրեց ընկերս իր սովորական տոնով, որ աւելի քան ծաղրական էր:

— Երագում եմ.

— Ո՞ւմ մասին

— Կեանքի մասին:

Նա ծիծաղեց, այն պարզ ու հասարակ ծիծաղով՝ որով փայլում են յանախ խելագարները:

— Կեանքն է, եւ այն աղետուրեան մեջ ուր քաղում էս եւ միտքը, գտնում է հոգեկան անդորրութիւն. մի՛ մտածիր իմ ընկեր, այլ ծիծաղիր, այս կեանքը նա-

նապարհների մի շարան է, որի վրայ այսպէս թնում են՝ ու անցնում:

Ասաց, շուտ եկաւ, մեջքը քամուն սալով արի մեջ լուցկին վառեց ծխախոտի համար, ու ցրտի դեմ մոմուաց:

Օտարոտի չէր այն միտքը որին միտք պատշաճ էր հանդիսանում ընկերս, իսկ վեճի առիթ սալու՝ նա շատ հեռու էր առողջութիւնից, եւ լուցի:

— Բո՛ւ երագները ո՛չ մի նշանակութիւն չունին, երբ նրանք պտտւում են զգայական կեանքի շուրջը, ներքը, որ չեմ կարող կոկված Ֆրագներով խօսել, դու եթէ երեխայ չես, ապա մարդ էլ չես — ասաց, քմծիծաղ տուեց ու հագաց:

— Ի՞նչ էս դուրս սալիս, չե՞ս լուցի:

Բայց յանկարծ այժմայից մի մարմին օրօրուեց, ցած ընկաւ, ու մեր առաջ ցելխի մեջ թաւովեց:

— Զրվախնեմա՛ս, դա է՛լ մարդ է, բայց աւելի գործնական՝ քան ես երագները. իրական կեանքում նանապարհորդելու համար անհրաժեշտ է անզգայանալը անցնենք:

Մենք անցանք.

Կառները, որոնց աղմուկից յանախ բմբուսանում են ականջները, այս անգամ աւելի քան համեստ էին. թեք փողոցի վրայ մի կին իր դիրքով ո՛չ թէ գեղեցիկ էր, այլ հետաքրքիր, մենք դիտեցինք:

— Աչքերդ խօս չե՛ս կապել,

— Զարմացայ:

— Կեանքում չը սիրես

— Ինչո՞ւ,

— Որովհետեւ գեղեցկութիւն չկայ:

— Յետո՞՞յ

— Ա.սի՛ր մարդուն, որովհետեւ կեանքը քայլերին է պատկանում:

— Ուրի՞շ.

— Գիտակից մարդը աւելի քան չարիք է բոլ մեռնի՛ միտքը...

Ասաց, բոյլ կերպով բոքեց ինձ, ու կամաց շարունակեց,

— Մի տե՛ղ միայն դեռ՝

Վառուում էր ո՛խը,

Որտեղ եւ ընկաւ իմ ժողովուրդը

Ես ասու՛մ եմ ձեզ...

— Ո՞ւմ

— Մարդկանց, իեզ եւ ինձ.

Ես լուռ էի:

Մ Թ Ն Ո Ւ Մ

Չղջիկը զարթնեց եւ կետուն աչքերով տեսաւ, որ իսկապէս շատ է ուշացել. խոնար պատերին դուռը բացուց յետոյ գլուխը բարձրացրեց, եւ մի փոքր օրովելով՝ արեւը սկսեց դիտել:

Գուրսը ոչինչ, սովորական օրն էր, բայց նրան տարօրինակ թւաց. նորութիւնների սիրահար աչքերը մի փոքր աւելի նայեց եւ արեւի հառազայրների տակ տախտակ սկսեց:

Մարմինը քեռ քաց ու փոքր, բայց է՛ն, կարելի էր համակրել. բանն այն է, որ խեղճը ընկել էր մեջքի վրայ, եւ դա աւելի քան անհանգստացնում էր նրան, փորձեց շուռ գալ, մինչեւ իսկ ոտ ու ձեռքը հաւաքեց, ընկնելու էլ էր համաձայն, բայց չաջողվեց:

Առաւօսը մտաբերեց. ո՞ւմ էր պատահել, — ոչ ոքի. են մեծ էքին չէր տեսել, իսկ փոքրը՝ նա էլ խօսք նրան գովելով էր զբաղված. ինչ անէր, լոյսը խոտրում էր աչքերը. եղպէս է, մարդը շրջապատին անձանօք էր, անհանգստութիւն պիտի զգար, մինչեւ իսկ վախ, եւ մտածում էր գլուխը շարժելով:

— Չէ՛, պիտի անպայման մթութեան մեջ քայլել, է՛դպէս է, ետեղ գոնէ ոչ ոք չէ տեսնում, մեռնակ ես, ազատ, անկախութիւնն էլ խօսքի պէս կոխկիցող կախված է, էլ ի՛նչ պիտի ուզես. ցերեկվայ նման հօտաւ հազար աչքեր չը կա՞ն իեզ տեղդ, որ շփոթեցնեն, հանփայ ես

դուրս եկել, գնա՛, ոչ ոք քեզիդ կպչող չի, իսկ երբ փոռ-
մանել ես, յես դառ, ինքդ քեզ սպանիր, էսեղ գոնե եղ
եղ չը կայ:

Խօսքը կտրեց, շատ մօտիկ մեկը անցնում էր, նայեց:

—Ֆո՛ւ, so եղբայր, սրանք էլ մարդիկ են, անա-
սուն, ի՛նչ զահրումար. գորսի նման ուռել են, իսկ երբ
դիպչես՝ կը սրավեն. ե՛դպես է, ոտի սակն էլ է չեն նայ-
ում. խօ կոյր չեն. իսկ երբ ինձ կոխկրճեիր...՛ն...

Վիզը ծռեց, վերջին խօսքը այնպես ասաց, որ կար-
ծես հաւանութեան էր սպասում, ու պատասխանի նայեց,
ոչ ոք չը կար, օգտեց հանգամանքից, բարձրերը դիտեց,
դա՛րձեալ բոլորը:

—Գլուխները ինչպես բարձր են պահում, Ֆո՛ւ,
ասես երկնքի հետ են գրուցում. յեսո՞յ:

Այս անգամ բարկացած էր, բարձր խօսեց, փողոցի
մեջ մարդիկը փսփսացին իրար, եղ լաւ չէր, աջողու-
թեան հետ միշտ վսանգ կայ, նա զգաց էւ մի փոքր յես
հաւելեց:

—Պատի մի նեղում անգամ չես կարողանում գոյ-
ուրիւն պահպանել, Ֆո՛ւ, քիչ էր մնացել տեսեիկն, յեսո՞յ,
պիտի անպայման կոխկրճեիր, իսկ գերեզմա՞նս... չէ,
հարկաւոր չէ ետեան աղմուկ հանել, սուս, էնպես որ
կեանքի մեջ կարողանաս գլուխ հանել, քէ չէ՞...

—Կը կոխկրճեն:

—Հա՛, հիշ եղպես:

Այս անգամ ձայնը ծանօթ էր, նայեց, բայց չը կար-
ողացաւ յարմարվել. ընկերը օգնեց:

—Առաւօտվանից չը կաս, նայեցի՛ ու ասի գնամ
մի տեսնեմ. վատ երազ էլ էի տեսել. Աստուծու օրին ի՛նչ
ես նայում:

Ազգականն էր, ու լաւ էր արել, քէ չէ՛ չղջիկը
պիտի կորչէր:

—Ոչինչ մի առանձին բան չը կայ, գլուխս ցաւեց՝
ու ասի գնամ մի փոքր լոյսը դիտեմ,—պատասխանեց:

Ու երկուսը միասին կախ ընկան պատից. ներքեւ
մարդիկ էին վխտում, բարձրում էլ խօ արեւ կար, դի-
տել էր հարկաւոր:

—Մի լաւ նայիր, Սանիկ, դրանք հօ նիւնուներ չեն,
—փոքրին էր ակնարկում:

—Չէ՛, ինչ կայ որ:
—Մեզ պես դիտում են, կարծես խաւարից են

գալիս:
—Յոգնած են, ինչ կայ որ, բող նայեն, դրանից
յեսոյ մահն է արդէն:

—Էէ՛, չէ՛ եղբայր, ինչո՞ւ անպայման մահին սպա-
սել. ա՛յ, մեզնից առաջ մեկը մի «նումարսուրիւն» ասաց
ու մեռաւ:

—Էդ ի՞նչպես, ծիծաղո՞ւմ ես, հա՞...
—Չէ՛, իմ արեւը, մարդ էր, չուզեց ապրել ու մե-

ռաւ:
—Եւ ի՞նչ ասաց:

—Մի խոսովանք, մի նումարսուրիւն:
—Հենց է՞դ...

Ու երկուսը միասին ծիծաղեցին, բարձր, քան-քան.
Շարժվեցին էլ տեղներից, իրար եկան, մինչեւ իսկ նստե-
լու փորձ արին:

—Տօ՛, եղբայր, ինչո՞ւ անպայման նումարսուրիւն,
գուցէ դա դժուար է, բող երկուսը միասին իրար գովեն,
ու հա՛յրէ:

Անսպասելի ու միանգամից լուեցին. հեռուից մեկը
երգում էր, ձայնը լաւ էր գալիս:

«Ու աշխատանքն էրիսասարդ իմ օրերի
Կուռ ձեռքերով կեանքի խոնոր սիրքս մտած,
Արատուքի շիքեր իջան, երբ յիշեցի...»

Ականջները արեցին, ձայնը դուրեկան էր ու քալս-
ձոս, լսել էր հարկաւոր:

«Եւ լա՛ց եղայ մեղրաբրինձ իմ սեւ մտում,

Երբ ցողազարդ առունները ստրջացին՝

Ու անհամես էւ ոչ մի աչք ինձ չէր նայում...»

Ա՛յ, այդպէս, դեպի խորքերը, որսեղ լոյս չը կայ
մեզ նայելու. արեւի տակ նեմարտութիւն չը կայ. յոգնած
էս, պիտի ընկնես, քէ չէ՝

— Կը կոխկրտեն:

— Հա՛, նիւս որ կը սպանեն...

Ու երկուսը միասին շուռ եկան, ծուռ նայեցին
դեպի փողոց էւ ներս ընկան. կեանքի մասին ո՛չ մի
խօսք, քէ չէ՝ կը կոխկրտեն:

Ֆո՛ւ, էս մարդիկը...

ՃԵՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

(Էսքիզ)

Իմ բարեկամներից մեկին էս խոսացել էի գրել
նեմարտութեան մասին. բայց որովհետեւ նա շատ էր երի-
տասարդ էւ իսկուրթիւնը կարող էր նրա վնասել, դորս
համար էլ մի փոքր հետաձգեցի, էւ ահա քէ ինչու.

Սենեակիս պատուհանի հենց առաջից, որսեղ նա-
նապարհը քեմում էր դեպի ձախ, ամեն օր անց ու դարձ
էր անում մի մեծ հասարակութիւն. լիքը մարմինները
օրօրում էին այդսեղ, էւ նրանց հետ յոգնած ու նիհար
մարդիք տարւում դեպի կեանքի շուկան.

Տարօրինակ ոչինչ չը կար, որովհետեւ նոյն շար-
ժումը ամեն օր սեղի էր ունենում հենց իմ աչքի առաջ.
Բայց որովհետեւ այդ կատարում էր նիւս իմ խոսումից
յետոյ, դորս համար էլ սկսեցի շահագործուած կեր-
պով դիտել, նպատակ ունենալով գտնել այնսեղ խոսա-
ցածս նեմարտութիւնը.

Ու քիչ նայելուց յետոյ՝ ինձ բուռց որ այդ բոլորը
սուտէ, որ այնսեղ ամբողջ դուրս է եկել իրան ցուցա-
դրելու համար, էւ որ կարիքը չէ նրան փողոց շարժել.
այդսեղ արդէն բոլորը ծուլանում էին, էւ իմ աչքին մերկ
մարմինների կոյսը հանդիսանում որպէս քեանք երազներ.

Եւ փնտռածս չը գտնելով, նեղացած կերպով շուռ
եկայ մտադրելով անպատեհ գտնել նրան բարեկամիս
նւրբելու համար:

Եւ ահա խոհանոցիս դէմ ու դէմ սանձիկինս կիսամերկ սիրաբանում է մեկի հետ, մօտեցայ՝ ու ամենայն ֆաղափարութեամբ

— Շնորհաւորում եմ, սասցի

Նրանք յանկարծ իրար եկան. եւ որովհետեւ անսպասելի էր իմ ներկայութիւնը, շփոթւելով սասցին

— Սխալում եմ, սուս է

Գեպէր այնքան ծանր էր, որ ես մի բոպէ համարեալ քէ ինձ կորցրի. եւ ամենայն նրբութեամբ ներեղութիւն խնդրելուց յետոյ շուռ եկայ, ու բարեկամիս վրայ մտածելով ֆայլեցի դեպի սենեակ:

Բայց հենց նոյն վայրկենին ուսիս վրայից մի շքրով փոց լսեց որ ես նմանեցրի ջրալի համբոյրի, եւ երկու մարմինների իրար գալը որ պատահում է մահնակալի վրայ. դառնում եմ, ու բարկացած

Այս ի՞նչ է, հարցնում եմ

— Այդ միայն ձեզ բուպցել է, պատասխանում են Տեսայ որ անհնար էր վիճել, մանաւանդ որ սանձիկինս շահագնաւաձ էր այդ խնդրում, ուստի բարեկամիս անիծելով գլուխս ֆառ դուրս եկայ պատշգամբ.

Այդտեղ էլ նոյն հակասութիւնը որ այդ օր ծանր էր նստել ինձ վրայ. երկու մանուկներ գնդակը բոցրած խաղում են, եւ նրանցից մեկը պնդում է որ իրան է պատկանում այդ, մօտենում եմ ու՝

— Ոչ քեզ, եւ ոչ նրան, սա ուղղակի իմն է

— Ի՞նչպէս, հարցնում են

— Որովհետեւ ես եմ գնել...

Աղախներ ծիծաղեց, բայց որովհետեւ խոստացել էի գրել բարեկամիս, դուրս համար էլ գնդակը ուղարկեցի նրան իբրեւ նուէր

Այդ օրւայ իմ գտած նշաններս ինն էր...

Պ Ա Տ Ա Հ Ա Ր

Սեւ, եռանկիւնի կոնդր ցցած էր բակի մէջ, որտեղից մի ֆանի բոկեր օրօրում էին այնպէս.

Ներքեւ մեքենան էր իր սեւ այլանդակութեամբ, որ մի սարսափելի ծանրութիւն ուներ իր մէջ.

Հաստ գերանները երեքի բաժանւած ամեն անգամ նոռում էին, երբ մեակները փորձում էին ֆաշել ահարկու բեռը.

Եւ բոկից բռնած երեք բանուրներ տեղափոխում էին այլանդակ ծանրութիւնը:

Դէմ ու դէմ գործարանն էր ասամաւոր սառնութեամբ, որ մի անասելի ժխտ էր ներկայացնում

Նաւթահորերը քեւ քիչ հեռու, բայց արդէն զգում էին շոգիի ազդեցութիւնը

Եւ նրանց գլխից ծուխն ու գոլորշին բարձրանում էին, եւ «ֆուհ հա ֆուհ» աղաղակելով կորչում սարածութեան մէջ:

Մի շուռ երեւաց պատշգամբում սպիտակ ու գեղեցիկ, եւ նրա մօտ մի օրիորդ սիրալիր փաղափշելով նրան՝ Բիչ յետոյ մայրը որդու հետ մօտեցաւ, եւ երեք միասին սկսեցին չարացնել կենդանուն

Ներքեւ մեակները սււերների պէս նօնում էին օդի մէջ, եւ մեքենան նոռալով առաջանում դեպի դուռը

Գերանները արդէն սկսել էին նմել, եւ նրանցից մեկը դուրս պրծաւ հողի մէջ

Ու կոնդր ընկաւ, եւ մեքենան իր արանքում տրոեց
բանւորներից մեկին.

Մի բապէ միայն շփոք ու աղաղակ եր լաւում, այն
աղերսող ձայնը, որ մարդ գգում է պատահարի մեջ

Ու վեր եկան բոլորք ով կարող եր օգնել, եւ սկսե-
ցին շարդաւծին դուրս բերել մեքենայի սակից

Պատշգամբում միայն փոփոխութիւն չեղաւ. դիմացի
պատուհանից որսեղ ծառայողների ընտանիքներ են, կա-
նացի աչքերից մի քանի կարիւրներ երեւացին

Շունը սկսեց պոչի վրայ շուռ գալ, եւ վերելից
հաջել ամբոխի վրայ որոնք օգնութեան էին եկել

Ու ներքեւից դրան իբրեւ պատասխան, լաւում եր
մեռնողի նիհար ու խեղդող ձայնը

— Գալի՛ւ եմ

Եւ մի բապէ յետոյ ամեն ինչ ընթանում եր սովո-
րական կարգով, ու ընկերները անխռով շարունակում
նոյն գործը

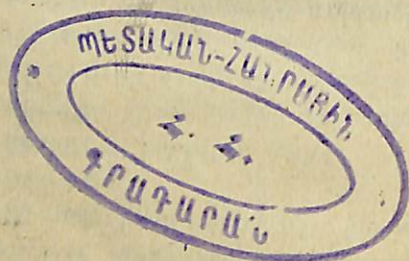
Պատահա՛ր, պատահա՛ր...

Յ Ա Ն Կ

Կեանքի երգը	5— 7 երես
Բանաստեղծութիւն (Լեզնեսա)	8— 9 "
Սնունջ	10 — "
Աղօ	11—12 "
Սեր	13—14 "
Վիպեր	15—16 "
Հառաչ	17—18 "
Աշուն	19—20 "
Գիշեր	21 — "
Թախիծ	22 — "
Սարսափ	23—24 "
Սիւք	25—26 "
Խոն	27 — "
Երագ	28—29 "
Աշուն սերունդներ	30 — "
Դաշի ծաղիկները	31—32 "
Նարգիս	33 — "
Առաւոտ	34 — "
Թիթեռնիկների խաղը	35 — "
Ծովափին	36—37 "
Մահի երգը	38—39 "
Մայրերը	40 — "
Կեանքի մարդը	41—42 "
Սօրբօզ (Ուխտաւորներ)	43—45 "
Արծիւները	46—47 "

Բազեի մահը	48—50	Երես
Եզը	51—53	"
Գերեզմանի վրայ	54—56	"
Զատիկ	57—59	"
Կեանքի հանապարհին	60—62	"
Մթնում	63—66	"
Ճանաչություն (էզրիզ)	67—68	"
Պատահար	69—70	"

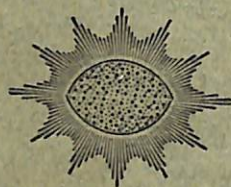
«Ազգային գրադարան»

NL0368144

ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

1. «Երկու պատկեր»	10 կոպ.
2. «Բանասերդուրիւններ I. պրակ»	8 "
3. " " II "	10 "
4. «Անհասականութիւն»	10 "
5. «Պատկերներ»	30 "
6. «Բացւող ծաղիկներ»	50 "
7. «Կեանքի գարունքիւն»	25 "
8. «Կեանքի երգը»	20 "

Վաճառուում է գրավաճառների մօտ.

Պահեստը Բագու «Տրուդ» տպարանում:

51418